

БҰЙРЫҚ
2025 жылғы 23 қыркүйек
Шымкент қаласы

ПРИКАЗ
город Шымкент
№ 464/11/к

**Мектепшілік «Бал-Назым» қыздар ұйымы
және «Сұңқар» ұлдар ұйымын құру туралы**

Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрінің 26.05.2025ж күнгі №123 бұйрығының 2-қосымшасын орындау мақсатында және Шымкент қаласының білім басқармасының 23.09.2025ж күнгі №10-08-07/6048 хатын негізге ала отырып, **БҰЙЫРАМЫН:**

1. Кәмелетке толмаған жасөспірім қыздар арасындағы ерте жүктілік пен жыныстық тиіспеушіліктің алдын алу мақсатында мектепшілік «Бал-Назым» қыздар ұйымы мен ұл балалардың арасында Туған жерге, Отанға деген патриоттық сезімді қалыптастыру мақсатында «Сұңқар» ұлдар ұйымы құрылып, іс –шара жоспары бекітілсін.
2. «Бал-Назым» қыздар клубының жетекшісі болып тарих пәнінің мұғалімі Д.Турекулова мен Б.Айдар және «Сұңқар» ұлдар клубының жетекшісі болып АӘД пәні мұғалімі Е.Сариев тағайындалсын.
3. Осы бұйрықтың орындалуын қадағалауды директордың тәрбие ісі жөніндегі орынбасары Д.Асановаға жүктеймін.

№15 мектеп-лицей директоры Ж.Саржанова

Бұйрықпен таныстым:

23.09
күні қолы қолтаңбаның толық мәні

Бұйрықпен таныстым:

23.09
күні қолы қолтаңбаның толық мәні

Бұйрықпен таныстым:

23.09
күні қолы қолтаңбаның толық мәні

Бұйрықпен таныстым:

23.09
күні қолы қолтаңбаның толық мәні

Хаттама

Күні : 11.09.2025ж.

Өткізілген орны: Акт зал

Қатысқандар:

Мектеп директоры Ж.Саржанова
ДТЖЖО Д.Асанова
Педагог-психологтар Г.Мырзабекова
Мектеп медбикесі Ж.Толепберген
Қыздар ұйымының жетекшісі Д.Турекулова
8-11 сынып оқушы қыздар

Күн тәртібінде:

1. « Әдеппен ар ұят қыздың көркі » баяндама
2. Қыздарға арналған кеңес

Ағымдағы жұмыстар:

1. Мектептегі тәртіп ережесін сақтау

Тыңдалды:

1-мәселе бойынша директордың тәрбие ісі жөніндегі орынбасар Д.Асанова «Әдеппен ар ұят қыздың көркі» тақырыбында баяндамамен таныстырды. Қыздардар арасындағы әдептілік,сыпайылық ережелері мен таныстырып өтіп, қыздарға тиім салынатын әдеп ғұрыптар туралы түсінік беріп өтті. Қыз баланың ар ұяты әр кезде оның өмірінде шалыс басқан жерлері болса, өмірінде қайта оралып, бақытты өмір сүруіне кедергі болатыны туралы мысалдар арқылы түсіндіріп өтті.Директордың тәрбие ісі жөніндегі орынбасар Д.Асанованың сөзіне қосымша қыздар комитетінің төрайымы Д.Турекулова қыз тәрбиесі отбасында және барлық ортада бірінші орында тұрғанын,қай жер болмасын әдеп ережелерін сақтау керектігі туралы өз ой пікірімен бөлісті.

Мектеп директоры Ж.Саржанова: Жоғары сынып оқушы қыздарымен өз ойымен бөлісе отырып, отбасында қандайда бір келеңсіз орын алған жағдайда жедел көмек көрсететін желілер туралы хабардар ете отырып, мектепте бірінші болып көмек көрсете алатынын айтып кетті. Көңіліңе ұнамай жүрген жағдайлар болса сынып жетекші,мектеп психологы қала берді мақпан келіп ойларыңмен, мазалап жүрген жағдайлармен бөліссеңдер болады.қазіргі қоғамды өздерінде білесіңдер, сондықтан ең жақын адамымыздан да жамандық шығуы мүмкін. Сондықтан өзімізге сақ болуды,өзімізді қорғап үйренейік,

2 мәселе бойынша психолог Г.Мырзабекова қыз тәрбиесіне байланысты психологиялық кеңестерді берді. Қыздарға қыз тәрбиесі тақырыбында оқушы қыздарға түсіндірме жұмыстарын жүргізді. Қазіргі қоғамда орын алып жатқан тұрмыстық зорлық-зомбылық қазіргі күннің ең өзекті мәселесіне айналған. Кімде кім үйінде ата-анасынан немесе жақын адамдарынан зорлық көрсеңдер де ең жақын адамдарыңа айтыңдар немесе құзырлы орындарға хабарлаңдар.Ешкімге айта алмайтын болсаңдар маған келіп айтыңдар.Мен сендерді әрдайым қорғаймын.

Ағымдағы жұмыстар бойынша

ДТЖЖО Д.Асанова оқушылардың формасы туралы 8-11-сынып оқушы қыздарының формалары,шаштарын жинап жүру де әдептіліктің бір белгісі екенін айтып өтті.

Шешім:

Оқушы қыздардың формасын,шаштарын әр кезде бақылау,ата аналарымен сұхбаттасу сынып жетекшілеріне жүктелсін.

Хатшы

А.Досайбек

Психолог мамандармен кездесу сәті

Д.И.Менделеев атындағы №15 мектеп-лицейінде өткен жоғары сынып оқушы қыздарының СПИД орталығының маманымен өткен жиналысы

Хаттама №3

Күні : 01.10.2025ж.

Өткізілген орны: Акт зал

Қатысқандар:

ДТЖЖО Д.Асанова

Мектеп медбикесі: Ж.Төлепберген

СПИД орталығының маманы: Н.Жургенбаева

8-11 сыныптың оқушы қыздары

Күн тәртібінде:

1.Репродуктивті денсаулық мәселелері бойынша жыныстық қатынас арқылы берілетін жұқпалы аурулардың алдын алу тақырыптарында дәріс оқу,сұхбат жүргізу.

Тыңдалды:

Ағымдағы жылдың 10 қазан күні мектебіміздің акт залында жоғары сынып қыздарымен қалалық СПИД орталығының маманы Н.Жургенбаевамен кездесу ұйымдастырылды. Қыздар жиналысын директордың тәрбие жұмысы жөніндегі Д.Асанова ашып, оқушыларды жиналыстың мақсатымен және СПИД орталығының маманымен таныстырып өтті.

СПИД орталығының маманы Н.Жургенбаева: Ешқандай ауру белгілері байқалмайтындықтан әсіресе вирус тасымалдаушылар өте қауіпті. Вирус көп мөлшерде қанда, спермада, қынап кілегейінде, емшек сүтінде болады. Көз жасында, жұлын сұйығында, сілекейде өте аз мөлшерде болуы мүмкін. ЖИТС вирусы сау адамға мынандай үш негізгі жолдармен жұғады:

1) Жыныстық қатынас арқылы

- кездейсоқ жыныстық қатынас кезінде
- жыныстық серіктестікті жиі ауыстырған кезде
- мүшеқапсыз жыныстық қатынасқа түскен кезде

2) Қан арқылы

- есірткіні қантамыр арқылы пайдаланғанда (ине, шприц және басқа құрал-саймандар, материалдар)
- татиуровка, пирсинг, маникюр, педикюр жасату мен басқа шаралар кезінде (залалсыздандырылмаған ине, құралдар арқылы)
- кездейсоқ жарақат алғанда қолданылған шприц инесінен дәрі егу кезінде

3) Тікелей

- ауру анадан балаға жүктілік кезінде, босанғанда және емізгенде.

Вирус адам ағзасына ауыз қуысы сілекейлері, тері арқылы және инфекция жұқтырған адамдармен жеке гигиена заттарын бірге пайдаланған кезде тіс ысқыштар, ұстара, электро-ұстаралар және кесетін құралдар арқылы жұғады. Ал егер адамдар бір-бірімен қол алысып, құшақтасса, жөтелсе, түшкірсе, бассейнде және табиғи суда шомылса, ортақ ыдысты, асхана, төсек-орын жабдықтарын, ортақ әжетхананы және жуынатын бөлмені қолданса, шыбын-шіркей шаққан жағдайда вирус берілмейді.

ЖИТС ауруы күнделікті қарым-қатынас арқылы жұқпайды. ЖИТС-ке қарсы күрес орталығы мамандарының айтуынша, науқасқа шалдыққан адамда алғашқы мезгілде үнемі себебі белгісіз қызу болып, басы айналып ауырады. Сонымен бірге буындары қақсап ауырады, теріге бөртпе шығады. Бүкіл дене бездері ісініп, адамның іші өтіп, арықтай бастайды. Ағзадағы ақ клетка төмендейді, лимфа клеткасы, қан пластинкасы азаяды, ауыз қуысында ақ дақ пайда болады. Оған қоса жүйке жүйесінің қызметтері бұзылып, тепе-теңдік сақтау қабілетінен айырылады. Міне, бұл өзгерістердің бәрі аталған аурудың алғашқы әрі негізгі белгілері болып табылады. Дәрігерлер қазіргі таңда АИТВ жұқтырғандарға жоғары активті антиретровирусты ем қолданылатынын айтуда. Ем арқылы науқастың ағзасында вирустың көбеюі тежеледі, аурудың өршуі тоқтайды. Соның нәтижесінде АИТВ жұқтырғандардың өмір сүру мүмкіндігі жақсарады, өмір жасы ұзарады. Әркім аурудың қалай тарайтынын, одан қалай сақтану қажет екенін жетік білуі тиіс. Жеке бас профилактикасы да қарапайым әрі денсаулық үшін ұтымды. Оларға мыналар жатады:

- салауатты, әдепті өмір сүру;
- кездейсоқ жыныстық қатынастан және гомосексуалист, жезөкшелермен жакындасудан сақ болу;
- стерильденбеген немесе кездейсоқ біреудің шприцін, қайшысын, сақал алғышын және басқа да құрал-жабдықтарын пайдаланбау;
- әсіресе терісі, шырышты қабаттары зақымданған жағдайда бөтен біреудің қанымен, бөлінділерімен жанасудан абай болу;
- мүшеқапты дұрыс пайдалану (ол ЖИТС-тен қорғайды);
- қанқұйғанда немесе донор қанынан дайындалған препараттар қабылданғанда олардың АИТВ-ке тексерілгеніне көз жеткізу (ол үшін қолданылған қанның сериялық нөмірін жазып алыңыз);
- маникюр, педикюр жасайтын құралдардың стерильдігіне көңілаудару;
- ЖИТС вирусын жұқтырып алдым-ау деген күмәнді жағдайда міндетті түрде дәрігерге көріну.

Қазақстанда осы қауіпті ауруға қарсы күрес жүргізу мақсатымен мамандандырылған жаңа қызмет жүйесі құрылды. Оның құрамына республикалық, облыстық, қалалық ЖИТС-ке қарсы күресу және аурудың алдын алу орталықтары, диагностикалық лабораториялар мен анонимдік кабинеттер кіреді. Кез-келген азамат күдіксіз өмір сүру үшін, АИТВ-инфекциясының жұққан-жұқпағандығын анықтау үшін емханадан немесе ЖИТС орталығынан тегін және құпия түрде тексерілуіне болады.

Сіз бүкіл әлемді өзгерте алмайсыз, бірақ бүгін қай жерде болса да бір адамның жеке әлемін өзгерте аласыз. Дені сау адам ғана жарқын болашақ иесі екенін ұмытпайық! Өзіңіздің және туыстарыңыздың денсаулығына жауапкершілікпен қараңыз! Ең бастысы осындай қауіпті індеттің бар екенін естен шығармай, жанымыздағы адамдарға естіп-білгенімізді насихаттап, барлығымыз жұмылып бірге күресейік!

Шешім:

1. Салауатты өмір салтын ұстану жолындағы әр түрлі іс – шаралар өткізілсін.

Хатшы

А.Досайбек

СПИД орталығының маманымен кездесу

Д.И.Менделеев атындағы №15 мектеп-лицейінде өткен жоғары сынып қыздарының гинеколог және психолог мамандарымен өткен жиналысы

Хаттама №1

Күні : 14.10.2025ж.

Өткізілген орны: Акт зал

Қатысқандар:

ДТЖЖО Д.Асанова

Мектеп медбикесі: Ж.Төлепберген

«Медикер 4К» ЖШС-нің психолог маманы: Құймамбетова Д

«Медикер 4К» ЖШС-нің гинеколог маманы: Тайманова Б

8-11 сыныптың оқушы қыздары

Күн тәртібінде:

Ертежүктіліктің, өзіне-өзі қол жұмсаудың алдын алу мақсатында психологиялық сүйемелдеуді ұйымдастыру барысында аймақтық емхананың психолог мамандарымен кездесу

Тыңдалды:

Қазан айының 14-і күні мектептің жоғары сынып қыздарымен Ертежүктіліктің, өзіне-өзі қол жұмсаудың алдын алу мақсатында психологиялық сүйемелдеуді ұйымдастыру мақсатында аймақтық «Медикер 4К» ЖШС-нің психолог маманы Д.Құймамбетова және «Медикер 4К» ЖШС-нің гинеколог маманы Б.Таймановамен кездесу өтті. Кездесудің негізгі мақсаты қыздар арасындағы ерте жүктіліктің, өзіне-өзі қол жұмсаудың алдын алу профилактикасы.

«Медикер 4К» ЖШС-нің гинеколог маманы: Тайманова Б:

Ерте жүктілік деп 13-19 жаста болған жүктілікті айтамыз. Бұл кезде қыз балада бойжеткен кезеңі-гормоналды ауысу кезеңі басталады. Бұрын ерте жүктілік жағдайы төмен отбасыларында болады деп есептелген, бірақ қазір бұл пікір өзгерді. Себебі тұрмыс жағдайы жақсы отбасында өскен балалар жауапкершілікті сезінбейді. Көпшілік ата-аналар балаларының сексуалды өмірлеріне араласқылары келмейді. Мұны бұқаралық құралдардан интернеттен біледі деп ойлайды. Алайда, бұл ақпарат қыз балаларға жеткіліксіз болып келеді. Ерте жыныстық қатынасқа түсу жасөспірімдердің репродуктивті денсаулығын бұзады. Қыз бала, қыз, әйел- бұл бір ғана адам өткеретін әртүрлі кезең. Ол әрбір кезеңде қуанышпен де, қайғымен де, түрлі дерттермен де бетпе-бет кездеседі. Дені сау ұрпақты өмірге әкелу үшін әйелдердің репродуктивті денсаулығы өте маңызды екенін түсінуіміз қажет екендігін қыздарға түсіндіріп өтті. Ерте жүктіліктің қауіп-қатері өте

зор және оның жауапкершілігі мол іс екенін тілге тиек етті.
Жасөспірімдер бір ғана шалыс басқан істің артында үлкен қауіп-қатер бар екенін біле бермейді. Мысалы жас ана жүктілікті физикалық көтере алмайды, киын таңдау тұрады: аборт жасау немесе баланы қалдырса өзін және нәрестені қауіп қатерге тігеді. Толық қалыптаспаған организм жүктілікпен және босануды көтере алмайды соның салдарынан ақауы бар баланың дүниеге келуі мүмкін. Міне, жоғарыда аталған дүниенің бәрі ерте жүктіліктің қауіп қатері екенін оқушыларға жеткізді.

«Медикер 4К» ЖШС-нің психолог маманы: Құймамбетова Д:
«Кез келген бала жайдан-жай ол әрекетке бармайды. Проблемадан шығатын жол таппағанда, ешкім оған көмектесе алмайтынын білген кезде сондай қиянат жасауы мүмкін. Оның себептері өте көп. Ол әлеуметтік жағдай, достары арасындағы түсініспеушілік, ата-ана арасындағы кикілжің, тәрбиенің осалдығы әсер етіп жатады. Бала ешқандай шешім таппаған кезде, жанының тыныштығын ойлап, «мен кетсем, барлық проблема шешіледі» деп ойлайды», - деді маман.

көп жағдайда балалар үлкендерден көмек сұрай алмай, қор болатынын алға тартады. Ал көмек сұрау бұл – адами қасиет. Елімізде психологиялық ауыр жағдайда жүрген жасөспірімдерге жәрдемдесе алатын орталықтар бар. Қазақстандағы дағдарыс орталықтары одағы балалар мен жастарға тәулік бойы психологтардың тегін онлайн-консультациялар жасайды. Оның барлығы құпия түрде өтеді және жеке деректеріңізді атаудың қажеті жоқ. Жасөспірімдер қорқыту, тұрмыстық зорлық-зомбылық, алкогольизм, есірткі қолдану, суицид туралы ойлар мазалаған кезде осы орталыққа жүгіне алады. Егер психолог маманы керек болса біздің орталыққа жүгіне аласыздар.

Д.Асанова: Қыздар, сендер әле жассыңдар, организмдерің толық жетіліп бітпеген, сондықтан өмірлеріңе зиян әкелетін әдеттерге жоламаңдар. Көмек керек болса мектептегі медик, психолог, сынып жетекші, мектеп басшысына да хабарласып, ойларыңмен бөлісуге болады.

Шешім:

Қыздармен жұмыстар жандандырылсын.

Хатшы:

А.Досайбек

**Д.Н.Менделеев атындағы №15 мектеп-лицейінде өткен жоғары сынып
қыздарының гинеколог маманмен өткен жиналысы**

Хаттама №2

Күні : 22.10.2025ж.

Өткізілген орны: Акт зал

Қатысқандар:

ДТЖЖО Д.Асанова

Мектеп медбикесі: Ж.Төлепберген

«Медикер 4К» ЖШС-нің гинеколог маманы: Б.Тайманова

8-11 сыныптың оқушы қыздары

Күн тәртібінде:

1.«Ерте жүктіліктің алдын алу», «Ерте түсік жасатудың зардабы», «Отбасын жоспарлау» тақырыптарында дәріс оқу,сұхбат жүргізу.

Тыңдалды:

Ағымдағы жылдың 22-қазан күні мектебіміздің акт залында жоғары сынып қыздарымен аймақтық «Медикер 4К» ЖШС-нің гинеколог маманы Б.Тайманова «Ерте жүктіліктің алдын алу», «Түсік жасатудың зардабы», «Отбасын жоспарлау» тақырыптарында дәріс оқыды. Қыздар жиналысын директордың тәрбие жұмысы жөніндегі Д.Асанова ашып, оқушыларды жиналыстың мақсатымен және гинеколог маманмен таныстырып өтті.

«Медикер 4К» ЖШС-нің гинеколог маманы Б.Тайманова: Қазіргі қоғамда тастанды нәрестелер мен кәмелетке толмаған жасөспірімдер арасында жасанды түсік жасату фактілері көптеп орын алуда.

Жасөспірімдік шақ – бұл бала өміріндегі физиологиялық және психологиялық өзгерістердің өте жылдам өтетін, әрі оның өмірдегі өз орнын анықтайтын, бағыт-бағдар алатын ең күрделі кезең екені анық. Демек, осы кезде бала дамудың бірнеше жолдарының біріне аяқ басады. Бұл кезде өмір көз алдында өзгеріп салады. Алғашқы махаббат, бірінші кездесу, алғашқы сүйіспеншілік – мұның барлығы жасөспірімдердің аңдамай аяқ басуына, күрделі қиындықтарға әкеп соғуы мүмкін. Солардың бірі – ерте жүктілік. Бүгін де осы тақырып аясында әңгіме өрбітетін боламыз.

Ерте жүктілік деп 13-19 жаста болатын жүктілікті айтады. Осы уақытта қыз балаларда өтпелі жас кезеңі басталып, гормондық қайта құрылу жүреді. Медицинада 18 жасқа дейін болған жүктілік ерте жүктілік деп саналады.

Жас қыздардың ішінде ненің халал,ненің харам екенін,оның зардап,зиянын түсінбей жақсы көрген жігітімен жыныстық қатынасқа түсіп,кәмелеттік жасқа толмай екіқабат болып қалатындар да көп. Ерте жүктілік деп 13-19 жаста болатын жүктілікті айтады. Осы уақытта қыз балаларда өтпелі жас кезеңі басталып, гормондық қайта құрылу жүреді. Медицинада 18 жасқа дейін болған жүктілік ертежүктілік деп саналады.

Ерте жүкті болудың зияны? Қыз балалардың дене мүшелері 18 жасқа дейін қалыптасып өседі. Ағза толық жетілмеген кезде жыныстық қатынасқа түсу де, жүкті болып қалып, босануы да өте ауыр болады, денсаулығына зиян келтіреді. Ерте жүкті болып қалған қыздарда жиі кездесетін аурулар: аяқтың күп болып ісуі, қан қысымының көтерілуі, ашуланғыштық, жүйке күйзелісі, ұйқысыздық. Осындай жағдайда операция (ота) жасатып, баласын алдырып тастайтын болса, денсаулығы күрт нашарлайды, енді қайтып бала көтере алмай, бедеу болып қалуы әбден мүмкін. Кез-келген қыз бала ерте жүкті болып қалғанында әлі әйел болып қалыптасып

үлгермегендіктен, психологиялық дағдарысқа ұшырайды. Жасөспірім қыз күнәсіне қысылып, әке-шешесінің, туган-туыстарының қас-қабағына қарап, жабырқап жасиды, қайғыға батады, қорланып қысылады. Елдің көзіне түсуден қашады, тасада тығылып өмір сүреді. Жүктілігі енді біліне бастағанда оны жасыру үшін белдік, орамал, белбеумен қатты тартып тастайды да, іштегі баланың толық жетіліп, дамуына зиян тигізеді. Оған қоса қоршаған орта, телефон, компьютер, тамақтануымыз, қозғалысымыз т.б. әсері. Содан туган бала әлжуас, қан аз, түрлі кемістіктермен туылуы болуы мүмкін. Ерте жүктілік немен қауіпті? Жүктілік кезінде ағза күшейген тәртіпте жұмыс істейді – жүрек-қан тамыры,

эндокриндік жүйе және ішкі органдарға үлкен жүктеме артылады. Бұның

қиындығы жасөспірімнің гормондық қайта құрылуы жүктілік қайта құрылуға жүктелгені. Жас аналарда көбінесе плацентарлық тапшылық, анемия, токсикоздар болады. Қыз балалардың ағзасы осындай жүктемелерге әзір емес! Ерте жүктіліктің қандай профилактикасы бар? Проблемамен күресудің ең үздік тәсілі – проблемадан сақтану. Жоспарланбаған жүктіліктен сақтанудың тәсілдері туралы ата-анамен жиі әңгімелесу керек. Жыныстық тәрбие туралы кітаптар оқу. Егер қыз бала жыныстық қатынасқа ерте түссе, оның салдарын білуі керек. Осындай өмірге ол дайын ба? Баланы көтеріп, өмірге әкеле ала ма? Егер ол ерте жүктілікке әзір болмаса, ол сақтанудың жолдары және құралдары туралы толық ақпараттануы керек. Балаларымызға ұл мен қыз баланың жыныс мүшелерінің анатомиялық-физиологиялық функциясының ерекшеліктерін ерте жастан түсіндіре беру қажет. Отбасында әкесі ұлына, шешесі қызына жыныстық қатынасты ерте бастаудың неге әкелетінін түсіндіру, сонымен қатар үлкендер жыныстық қатынасқа түсуін жасөспірімдерге көрсетпеуі қажет (бұл жыныстық қатынасқа ерте түсуіне себепші болады). Контрацепция мәселесіне келетін болсақ, онда жасөспірім қыздарға жүктіліктен және жыныс жолдарымен берілетін аурулардан сақтану әдістерін мұқият түсіндірген жөн.

Жасөспірім қыздар алғаш рет қандай жағдайда жыныстық қатынасқа түседі, оған не себеп болады-деген сауалға дәрігерлер мен психологтар, құқық қорғаушылар мынандай жауаптар қайтарады. Жасөспірімдердің алғашқы жыныстық қатынасқа түсуіне олардың анатомиялық-физиологиялық ерекшеліктері де, отбасындағы, мектептегі тәрбиесінің нашарлығы да, өмір сүретін өңірі, ортасындағы жағдайы, өзінің жыныстық қатынасқа ерте

құмартқан белсенділігі, теледидар, гамамторларды жиі көруі де себеп болады. Нақты дерктер бойынша, Ресейде жасөспірім қыздар бірінші рет жыныстық қатынасқа орташа алғанда 16 жаста түссе, Америкада және Еуропада жасөспірім қыздардың жыныстық қатынасы 12-13 жастан бастайтыны анықталып отыр. Ең өкініштісі, қай елде де жасөспірім қыздардың алғашқы жыныстық қатынасқа түсуі жүктіліктен сақтанусыз өтеді екен. Сол себепті жүктілік жасөспірім қыздар арасында жүкті әйелдердің жалпы санының 1,5 пайызын құрайтын болып шықты. Еркекпен ерте жақындасудың зардабы да, салдары да көп. Ойда жоқта жүкті болып қалу жас қыздардың денсаулықтарын құртады. Көптеген жағдайларда өмірлеріне қатты нұқсан келтіреді. Қазір бедеуліктің 16 пайызы, тұңғыш біткен баланы алдырып тастау себепкер. Осы жөнінде мектептерде 15-18 жас аралығында жасөспірімдер арасында жүктіліктен сақтану, ерте жыныстық қатынасқа түсудің зардаптары жөнінде денсаулық сақтау мекемелерінің қызметкерлері баяндама, дәріс сабақтар оқып тұрады. Санитарлық-ағарту жұмыстары да жүргізіледі.

Отбасындағы жасөспірімдер арасындағы психологиялық-эмоциялық атмосфера және отбасылық мәселелерді бірігіп шешу маңызды.

Шешім:

Кәмелетке толмаған жасөспірімдер арасында ерте жүктіліктің алдын алу жұмыстары жандандырылсын

Хатшы

А.Досайбек

Д.И.Менделеев атындағы №15 мектеп-лицейі

Кәмелетке толмаған жасөспірімдер арасында әлімжеттіктің, тұрмыстық зорлық-зомбылықтың, ерте жүктіліктің және өз-өзіне қол жұмсаудың алдын-алу бойынша жоғары сынып қыздарымен жиналыс

ХАТТАМА

Күні: 28.11.2025ж

Қатысқандар:

1. Медикер 4К емханасының психолог маманы Усипова Айгул Тажихановна
2. Медикер 4К емханасының әлеуметтік қызметкері Бердиева Болганай Наскаровна
3. Директордың тәрбие жұмысы жөніндегі орынбасары Д.Асанова
4. Мектеп психологы Г.Мырзабекова
5. Мектеп медбикесі Төлепберген Жанар

Күн тәртібінде:

Кәмелетке толмаған жасөспірімдер арасында әлімжеттіктің, тұрмыстық зорлық-зомбылықтың, ерте жүктіліктің және өз-өзіне қол жұмсаудың алдын-алу бойынша түсіндірме жұмыстарын жүргізу

Тыңдалды:

Қараша айының 28-і күні жоғары сыныптың қыздарымен кәмелетке толмаған жасөспірімдер арасында әлімжеттіктің, тұрмыстық зорлық-зомбылықтың, ерте жүктіліктің және өз-өзіне қол жұмсаудың алдын-алу бойынша түсіндірме жұмыстарын жүргізу мақсатында мектепке аймақтық Медикер 4К емханасының психолог маманы мен әлеуметтік қызметкері шақырылған болатын. Директордың тәрбие жұмысы жөніндегі орынбасары Д.Асанова оқушыларға келген қонақтармен бүгінгі жиналыстың мақсатын таныстырып кетті.

Медикер 4К емханасының психолог маманы А.Т.Усипова: Жасөспірім шақтағы психологияның өзгерісі:

Жасөспірім кезеңі 15-16, 21-25 жас аралыққа дейінгі жас мөлшерін қамтиды. Бұл кезең адамның сенімсіздік пен жүйесіздік кезеңінен шынайы ер жету шағы. Жасөспірім кезеңінде адамдарда өмір құндылықтарын таңдау мәселесі пайда болады. Жасөспірім жасындағыларды «Қиын», «өзгерілу», «ауысу жастары» деп атайды. Соңғы жағдайда «ауысу жасында» жеткіншек балалық кезеңдерден ересек жасына ауысады. Себебі бұл кезеңде оның психикалық даму ерекшелігі жас баламен ересектерге қарағанда әлде қайда өзгеше болады. Бұл кезеңге тән

тағы бір ерекшелік жасөспірім барлық нәрсені өз бетімен орындап, үлкен адамдардың қамқорлығымен ақыл кеңесінен құтылғысы келеді. Жасөспірімдер көбінесе ата-анасының оларды тыңдамайтынына, олардың ойлары мен пікірлеріне қызығушылық танытпайтынына, олардың көзқарастарын білгісі келмейтініне шағымданады. Яғни, кейбір ата-аналар жасөспірім балаларының өзгеріс жағдайларына немқұрайлық танытады. Осы тұста түсініспеушілік пен конфликт пайда болады. Демек, жасөспірім кезеңнің жоғарыда аталған барлық ерекшеліктерін ескере отырып, жасөспірімнің жеке тұлғасының қалыптасуы қоршаған ортаның тікелей әсерінен болады деген қорытынды жасауға болады.

Ал бірақ осы жасқа жету жолында көптеген жағдайларды жасөспірімдер қиыншылық деп түсініп онымен күресу жолын іздемей оңай жолын таңдады деп ойлап өз-өзіне қол жұмсауға дейін барып жатады. Бірақ бұл проблеманың шешілу жолы емес! Өз-өзіне қол жұмсау деген проблеманың шешімі емес қыздар! Қыздың ең жақын адамы ол – Анасы, осыны ұмытпаңдар. Не ойлайсың, не жасадың барлығын аналарыңмен бөлісіп отырыңдар. Аналар-сіздерге тура жол көрсетуші адам. Аналарыңа айта алмасаңдар мектеп психологтары, мектеп әкімшілігі мен сынып жетекші бар сол кісілерге ашылсаңдар шешілмейтін қиыншылық болмайды қыздар!

Дүниежүзілік денсаулық сақтау ұйымының мәліметі бойынша суицид – бұл денсаулық пен әлеуметтік әл-ауқаттың бірегей көрсеткіші, суицидтің жоғары деңгейі қоғамдағы дағдарысты көрсетеді.

Өз-өзіне қол жұмсау фактілерінің көбеюін тек әлеуметтік-экономикалық қиындықтармен түсіндіруге болмайды. Суицидке итермелейтін факторлар өте көп. Бір қарағанда адам қалыпты өмір сүріп жатқандай көрінгенмен, оның жан дүниесі күйзелісте болуы мүмкін. Суицид жасауға оқталған адамға дер кезінде көмек көрсетілмесе, арты қайғылы жағдаймен аяқталып жатады.

Суицидке итермелейтін ой қаншалықты қауіпті? Тығырыққа тірелген сәтте одан шығудың жалғыз жолы – суицид емес екенін қалай түсіндіруге болады? Осы сұрақтар төңірегінде мамандар әртүрлі кеңес береді.

Өз-өзіне қол жұмсаудың алдын алудың ең маңыздысы – ақпараттандыру және психологиялық көмек. Тіпті, балалардың мектепте оқып жүрген кезінен бастап суицидтің тығырықтан шығаратын жол емес екенін айтып, саналарына сіңіру керек. Адамдарға бала кезінен олардың психикасы қалай жұмыс істейтінін, суицидтік ойлардың қайдан және қалай пайда болатынын түсіндіру қажет. Сенім телефондары, тегін психологиялық көмек көрсету орталықтарының үздіксіз жұмыс істейтінін және ол жаққа бару қалыпты және тіпті дұрыс екенін айтып отыру керек.

Әр адамның өзіне тән ерекшелігі, мінез-құлқы болады. Жақын адамыңыздың бойынан өзгеріс байқасаңыз оған бей-жай қарамаңыз. Көбінесе депрессиялық

көңіл-күй суицидке алып келеді. Жақын адамның іс-әрекетіне әрқашан мұқият болу маңызды. Зерттеулер көрсеткендей, өз-өзіне қол жұмсаған адамдардың іс-әрекетінен жақындары өзгеріс байқаған. Мысалы, бұрын адамдармен араласып, көңілді жүретін адамдар тұйықталып қалған, әлеуметтік желіде өмір туралы жазбалар көп қалдыратын болған, көңілсіз музыка тыңдай бастаған, түсініксіз хоббимен айналысып кеткен. Өзіне тән емес мінезін байқаса да көп адамдар оған мән бермейді. Не болып жатқанын өзінен анықтауға тырысыңыз: жанында болыңыз, тыңдаңыз, көмектесуге тырысыңыз. Егер жақын адамның мінез-құлқы күрт өзгеріп, бірақ ол байланысқа түспесе, суицид қаупі болуы мүмкін. Сол себепті бірден психологпен байланысуыңыз керек.

Шешім:

Кәмелетке толмаған жасөспірімдер арасында әлімжеттіктің, тұрмыстық зорлық-зомбылықтың, ерте жүктіліктің және өз-өзіне қол жұмсаудың алдын-алу бойынша түсіндірме жұмыстарын жүргізу жандандырылсын.

Хатшы

Ә.Досайбек

Образование,
пр.бегенм
Мектеп-лицей
Аманжол

ШЫМКЕНТ ҚАЛАСЫНЫҢ БІЛІМ
БАСҚАРМАСЫНЫҢ
«Д.И.МЕНДЕЛЕЕВ АТЫНДАҒЫ №15 МЕКТЕП-
ЛИЦЕЙІ»
ШАРУАШЫЛЫҚ ЖҮРГІЗУ
ҚҰҚЫҒЫНДАҒЫ МЕМЛЕКЕТТІК КОММУНАЛДЫҚ
КӘСІПОРНЫНЫҢ

ГОСУДАРСТВЕННОЕ КОММУНАЛЬНОЕ
ПРЕДПРИЯТИЕ
НА ПРАВЕ ХОЗЯЙСТВЕННОГО ВЕДЕНИЯ
«ШКОЛА-ЛИЦЕЙ №15 ИМЕНИ
Д.И.МЕНДЕЛЕЕВА»
УПРАВЛЕНИЯ ОБРАЗОВАНИЯ ГОРОДА
ШЫМКЕНТ

160019 Шымкент қ. Республика даңғылы 19Г
Тел/факс 8 (7252) 95-47-29 ИИК KZ58070102KSN5901010
РГУ «Департамент казначейства по г. Шымкент КК МФ РК»
E-mail 15mektep.litsey@mail.ru
mendeleyev15@mail.ru
БИН 991140002680

160019 г. Шымкент, проспект Республики 19Г
Тел/факс 8 (7252) 95-47-29 ИИК KZ58070102KSN5901010
РГУ «Департамент казначейства по г. Шымкент КК МФ РК»
E-mail 15mektep.litsey@mail.ru
mendeleyev15@mail.ru
БИН 991140002680

**ЖШС «Медикер 10К», «Медикер 4К»
филиалының бас дәрігері м.у.а
З.Д.Тельтаеваға
№15 мектеп-лицей әкімшілігінен**

Сұраныс

Сізден, №15 мектеп-лицей әкімшілігі, мектепте жоғары сынып оқушы қыздары арасында репродуктивті денсаулық бойынша түсіндірме жұмыстарын жүргізу мақсатында 23.01.2026ж күні сағат 10.00-ге гинеколог маманын жіберуіңізді сұранамыз.

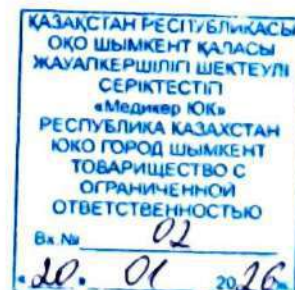
№15 мектеп-лицей директоры

Ж.Саржанова

Орындаған: Д.Асанова

8 702 341 31 40

Д.Н.Менделеев атындағы №15 мектеп-лицейі
Кәмелетке толмаған жасөспірімдер арасында әлімжеттіктің, тұрмыстық
зорлық-зомбылықтың, ерте жүктіліктің және өз-өзіне қол жұмсаудың
алдын-алу бойынша жоғары сынып қыздарымен жиналыс
ХАТТАМА

Күні: 23.01.2026ж

Қатысқандар:

1. Медикер 4К емханасының психолог маманы Жолдасова Гулжан Нурлыбековна
2. Медикер 4К емханасының әлеуметтік қызметкері Бердиева Болғанай Наскаровна
3. Директордың тәрбие жұмысы жөніндегі орынбасары Д.Асанова
4. Мектеп психологы Г.Мырзабекова
5. Мектеп медбикесі Төлепберген Жанар

Күн тәртібінде:

Кәмелетке толмаған жасөспірімдер арасында әлімжеттіктің, тұрмыстық зорлық-зомбылықтың, ерте жүктіліктің және өз-өзіне қол жұмсаудың алдын-алу бойынша түсіндірме, ағарту жұмыстарын жүргізу

Тыңдалды:

Қаңтар айының 23-і күні жоғары сыныптың қыздарымен кәмелетке толмаған жасөспірімдер арасында әлімжеттіктің, тұрмыстық зорлық-зомбылықтың, ерте жүктіліктің және өз-өзіне қол жұмсаудың алдын-алу бойынша түсіндірме жұмыстарын жүргізу мақсатында мектепке аймақтық Медикер 4К емханасының психолог маманы мен әлеуметтік қызметкері шақырылған болатын. Директордың тәрбие жұмысы жөніндегі орынбасары Д.Асанова оқушыларға келген қонақтармен бүгінгі жиналыстың мақсатын таныстырып кетті.

Медикер 4К емханасының психолог маманы Жолдасова Гулжан Нурлыбековна Жасөспірім шақтағы психологияның өзгерісі:

Жасөспірім кезеңі 15-16, 21-25 жас аралыққа дейінгі жас мөлшерін қамтиды. Бұл кезең адамның сенімсіздік пен жүйесіздік кезеңінен шынайы ер жету шағы. Жасөспірім кезеңінде адамдарда өмір құндылықтарын таңдау мәселесі пайда болады. Жасөспірім жасындағыларды «Қиын», «өзгерілу», «ауысу жастары» деп атайды. Соңғы жағдайда «ауысу жасында» жеткіншек балалық кезеңдерден ересек жасына ауысады. Себебі бұл кезеңде оның

психикалық даму ерекшелігі жас баламен ересектерге караганда әлде қайда өзгеше болады. Бұл кезеңге тән тағы бір ерекшелік жасөспірім барлық нәрсені өз бетімен орындап, үлкен адамдардың камқорлығымен ақыл кеңесінен құтылғысы келеді. Жасөспірімдер көбінесе ата-анасының оларды тыңдамайтынына, олардың ойлары мен пікірлеріне қызығушылық танытпайтынына, олардың қозғалыстарын білгісі келмейтініне шағымданады. Яғни, кейбір ата-аналар жасөспірім балаларының өзгеріс жағдайларына немқұрайлық танытады. Осы тұста түсініспеушілік пен конфликт пайда болады. Демек, жасөспірім кезеңнің жоғарыда аталған барлық ерекшеліктерін ескере отырып, жасөспірімнің жеке тұлғасының қалыптасуы қоршаған ортаның тікелей әсерінен болады деген қорытынды жасауға болады.

Ал бірақ осы жасқа жету жолында көптеген жағдайларды жасөспірімдер қиыншылық деп түсініп онымен күресу жолын іздемей оңай жолын таңдадым деп ойлап өз-өзіне қол жұмсауға дейін барып жатады. Бірақ бұл проблеманың шешілу жолы емес! Өз-өзіне қол жұмсау деген проблеманың шешімі емес қыздар! Қыздың ең жақын адамы ол – Анасы, осыны ұмытпаңдар. Не ойлайсың, не жасадың барлығын аналарыңмен бөлісіп отырыңдар. Аналар-сіздерге тура жол көрсетуші адам. Аналарыңа айта алмасаңдар мектеп психологтары, мектеп әкімшілігі мен сынып жетекші бар сол кісілерге ашылсаңдар шешілмейтін қиыншылық болмайды қыздар!

Дүниежүзілік денсаулық сақтау ұйымының мәліметі бойынша суицид – бұл денсаулық пен әлеуметтік әл-ауқаттың бірегей көрсеткіші, суицидтің жоғары деңгейі қоғамдағы дағдарысты көрсетеді.

Өз-өзіне қол жұмсау фактілерінің көбеюін тек әлеуметтік-экономикалық қиындықтармен түсіндіруге болмайды. Суицидке итермелейтін факторлар өте көп. Бір қараганда адам қалыпты өмір сүріп жатқандай көрінгенмен, оның жан дүниесі күйзелісте болуы мүмкін. Суицид жасауға оқталған адамға дер кезінде көмек көрсетілмесе, арты қайғылы жағдаймен аяқталып жатады.

Суицидке итермелейтін ой қаншалықты қауіпті? Тығырыққа тірелген сәтте одан шығудың жалғыз жолы – суицид емес екенін қалай түсіндіруге болады? Осы сұрақтар төңірегінде мамандар әртүрлі кеңес береді.

Өз-өзіне қол жұмсаудың алдын алудың ең маңыздысы – ақпараттандыру және психологиялық көмек. Тіпті, балалардың мектепте оқып жүрген кезінен бастап суицидтің тығырықтан шығаратын жол емес екенін айтып, саналарына сіңіру керек. Адамдарға бала кезінен олардың психикасы қалай жұмыс істейтінін, суицидтік ойлардың қайдан және қалай пайда болатынын түсіндіру қажет. Сенім телефондары, тегін психологиялық көмек көрсету

орталықтарының үздіксіз жұмыс істейтінін және ол жаққа бару қалыпты және тіпті дұрыс екенін айтып отыру керек.

Әр адамның өзіне тән ерекшелігі, мінез-құлқы болады. Жакын адамыңыздың бойынан өзгеріс байқасаңыз оған бей-жай қарамаңыз. Көбінесе депрессиялық көңіл-күй суицидке алып келеді. Жакын адамның іс-әрекетіне әрқашан мұқият болу маңызды. Зерттеулер көрсеткендей, өз-өзіне қол жұмсаған адамдардың іс-әрекетінен жакындары өзгеріс байқаған. Мысалы, бұрын адамдармен араласып, көңілді жүретін адамдар тұйықталып қалған, әлеуметтік желіде өмір туралы жазбалар көп қалдыратын болған, көңілсіз музыка тыңдай бастаған, түсініксіз хоббимен айналысып кеткен. Өзіне тән емес мінезін байқаса да көп адамдар оған мән бермейді. Не болып жатқанын өзінен анықтауға тырысыңыз: жанында болыңыз, тыңдаңыз, көмектесуге тырысыңыз. Егер жакын адамның мінез-құлқы күрт өзгеріп, бірақ ол байланысқа түспесе, суицид қаупі болуы мүмкін. Сол себепті бірден психологпен байланысуыңыз керек.

Шешім:

Кәмелетке толмаған жасөспірімдер арасында әлімжеттіктің, тұрмыстық зорлық-зомбылықтың, ерте жүктіліктің және өз-өзіне қол жұмсаудың алдын-алу бойынша түсіндірме жұмыстарын жүргізу жандандырылсын.

Хатшы

Ә.Досайбек

**Д.И.Менделеев атындағы №15 мектеп-лицейінде өткен жоғары сынып
қыздарының гинеколог маманмен өткен жиналысы**

Хаттама

Күні : 06.02.2026ж.

Өткізілген орны: Акт зал

Қатысқандар:

ДТЖЖО Д.Асанова

Мектеп медбикесі: Ж.Төлепберген

«Медикер 4К» ЖШС-нің гинеколог маманы: Амангелді Қарлығаш

Бақбердіқызы, Құрманбай Әсем Орынбасарқызы

8-11 сыныптың оқушы қыздары

Күн тәртібінде:

1. Кәмелетке толмағандар арасында ерте жүктіліктің алдын алу және сауаттылығын арттыру, жыныстық, тұрмыстық алдын алу

Тыңдалды:

Ағымдағы жылдың 6-ақпан күні мектебіміздің акт залында жоғары сынып қыздарымен аймақтық «Медикер 4К» ЖШС-нің гинеколог маманы Б.Тайманова Ерте жүктіліктің алдын алу», «Түсік жасатудың зардабы», «Отбасын жоспарлау» тақырыптарында дәріс оқыды. Қыздар жиналысын директордың тәрбие жұмысы жөніндегі Д.Асанова ашып, оқушыларды жиналыстың мақсатымен және гинеколог маманмен таныстырып өтті.

«Медикер 4К» ЖШС-нің гинеколог маманы Қ.Бердібекқызы: Қазіргі қоғамда тастанды нәрестелер мен кәмелетке толмаған жасөспірімдер арасында жасанды түсік жасату фактілері көптеп орын алуда.

Жасөспірімдік шақ – бұл бала өміріндегі физиологиялық және психологиялық өзгерістердің өте жылдам өтетін, әрі оның өмірдегі өз орнын анықтайтын, бағыт-бағдар алатын ең күрделі кезең екені анық. Демек, осы кезде бала дамудың бірнеше жолдарының біріне аяқ басады. Бұл кезде өмір көз алдында өзгеріп салады. Алғашқы махаббат, бірінші кездесу, алғашқы сүйіспеншілік – мұның барлығы жасөспірімдердің аңдамай аяқ басуына, күрделі қиындықтарға әкеп соғуы мүмкін. Солардың бірі – ерте жүктілік. Бүгін де осы тақырып аясында әңгіме өрбітетін боламыз.

Ерте жүктілік деп 13-19 жаста болатын жүктілікті айтады. Осы уақытта қыз балаларда өтпелі жас кезеңі басталып, гормондық қайта құрылу жүреді. Медицинада 18 жасқа дейін болған жүктілік ерте жүктілік деп саналады.

Жас қыздардың ішінде ненің халал, ненің харам екенін, оның зардап, зиянын түсінбей жақсы көрген жігітімен жыныстық қатынасқа түсіп, кәмелеттік жасқа толмай екіқабат болып қалатындар да көп. Ерте жүктілік деп 13-19 жаста болатын жүктілікті айтады. Осы уақытта қыз балаларда өтпелі жас кезеңі басталып, гормондық қайта құрылу жүреді. Медицинада 18 жасқа дейін болған жүктілік ертежүктілік деп саналады.

Ерте жүкті болудың зияны? Қыз балалардың дене мүшелері 18 жасқа дейін қалыптасып өседі. Ағза толық жетілмеген кезде жыныстық қатынасқа түсу де, жүкті болып қалып, босануы да өте ауыр болады, денсаулығына зиян келтіреді. Ерте жүкті болып қалған қыздарда жиі кездесетін аурулар: аяқтың күп болып ісуі, қан қысымының көтерілуі, ашуланғыштық, жүйке күйзелісі, ұйқысыздық. Осындай жағдайда операция (ота) жасатып, баласын алдырып тастайтын болса, денсаулығы күрт нашарлайды, енді қайтып бала көтере алмай, бедеу болып қалуы әбден мүмкін. Кез-келген қыз бала ерте жүкті болып қалғанында әлі әйел болып қалыптасып үлгермегендіктен, психологиялық дағдарысқа ұшырайды. Жасөспірім қыз күнәсіне қысылып, әке-шешесінің, туған-туыстарының қас-қабағына карап, жабырқап жасиды, қайғыға батады, қорланып қысылады. Елдің көзіне түсуден қашады, тасада тығылып өмір сүреді. Жүктілігі енді біліне бастағанда оны жасыру үшін белдік, орамал, белбеумен қатты тартып тастайды да, іштегі баланың толық жетіліп, дамуына зиян тигізеді. Оған қоса қоршаған орта, телефон, компьютер, тамақтануымыз, қозғалысымыз т.б әсері. Содан туған бала әлжуас, қан аз, түрлі кемістіктермен туылуы болуы мүмкін. Ерте жүктілік немен қауіпті? Жүктілік кезінде ағза күшейген тәртіпте жұмыс істейді – жүрек-қан тамыры, эндокриндік жүйе және ішкі органдарға үлкен жүктеме артылады. Бұның қиындығы жасөспірімнің гормондық қайта құрылуы жүктілік қайта құрылуға жүктелгені. Жас аналарда көбінесе плацентарлық тапшылық, анемия, токсикоздар болады. Қыз балалардың ағзасы осындай жүктемелерге әзір емес! Ерте жүктіліктің қандай профилактикасы бар?

Проблемамен күресудің ең үздік тәсілі – проблемадан сақтану.

Жоспарланбаған жүктіліктен сақтанудың тәсілдері туралы ата-анамен жиі әңгімелесу керек. Жыныстық тәрбие туралы кітаптар оқу. Егер қыз бала жыныстық қатынасқа ерте түссе, оның салдарын білуі керек. Осындай өмірге ол дайын ба? Баланы көтеріп, өмірге әкеле ала ма? Егер ол ерте жүктілікке әзір болмаса, ол сақтанудың жолдары және құралдары туралы толық ақпараттануы керек. Балаларымызға ұл мен қыз баланың жыныс мүшелерінің анатомиялық-физиологиялық функциясының ерекшеліктерін ерте жастан түсіндіре беру қажет. Отбасында әкесі ұлына, шешесі қызына жыныстық қатынасты ерте бастаудың неге әкелетінін түсіндіру, сонымен қатар үлкендер жыныстық қатынасқа түсуін жасөспірімдерге көрсетпеуі қажет (бұл жыныстық қатынасқа ерте түсуіне себепші болады). Контрацепция мәселесіне келетін болсақ, онда жасөспірім қыздарға жүктіліктен және жыныс жолдарымен берілетін аурулардан сақтану әдістерін мұқият түсіндірген жөн.

Жасөспірім қыздар алғаш рет қандай жағдайда жыныстық қатынасқа түседі, оған не себеп болады-деген сауалға дәрігерлер мен психологтар, құқық қорғаушылар мынандай жауаптар қайтарады. Жасөспірімдердің алғашқы жыныстық қатынасқа түсуіне олардың анатомиялық-физиологиялық ерекшеліктері де, отбасындағы, мектептегі тәрбиесінің нашарлығы да, өмір сүретін өңірі, ортасындағы жағдайы, өзінің жыныстық қатынасқа ерте құмартқан белсенділігі, теледидар, галамторларды жиі көруі де себеп болады. Нақты дерктер бойынша, Ресейде жасөспірім қыздар бірінші рет жыныстық қатынасқа орташа

алганда 16 жаста түссе, Америкада және Еуропада жасөспірім қыздардың жыныстық қатынасы 12-13 жастан бастайтыны анықталып отыр. Ең өкініштісі, қай елде де жасөспірім қыздардың алғашқы жыныстық қатынасқа түсуі жүктіліктен сақтанусыз өтеді екен. Сол себепті жүктілік жасөспірім қыздар арасында жүкті әйелдердің жалпы санының 1,5 пайызын құрайтын болып шықты. Еркекпен ерте жақындасудың зардабы да, салдары да көп. Ойда жоқта жүкті болып қалу жас қыздардың денсаулықтарын құртады. Көптеген жағдайларда өмірлеріне қатты нұқсан келтіреді. Қазір бедеуліктің 16 пайызы, тұңғыш біткен баланы алдырып тастау себепкер. Осы жөнінде мектептерде 15-18 жас аралығында жасөспірімдер арасында жүктіліктен сақтану, ерте жыныстық қатынасқа түсудің зардаптары жөнінде денсаулық сақтау мекемелерінің қызметкерлері баяндама, дәріс сабақтар оқып тұрады. Санитарлық-ағарту жұмыстары да жүргізіледі.

Отбасындағы жасөспірімдер арасындағы психологиялық-эмоциялық атмосфера және отбасылық мәселелерді бірігіп шешу маңызды.

«Тұрмыстық зорлық-зомбылық профилактикасы туралы» Қазақстан Республикасы заңының 4-бабына сай, тұрмыстық зорлық-зомбылық күш көрсету, психологиялық, сексуалдық және экономикалық зорлық-зомбылық түрінде болуы мүмкін. Сонымен бірге, тұрмыстық зорлық-зомбылықтың түрлеріне мынадай анықтамалар берілген:

1. Күш көрсету зорлық-зомбылығы – дене күшін қолданып, денені ауыртып денсаулыққа қасақана зиян келтіру. 2. Психологиялық зорлық-зомбылық – адамның психикасына қасақана әсер ету, оны қорқыту, қорлау, бопсалау, құқық бұзушылықтарды немесе өмірге, денсаулыққа қауіп төндіретін, сондай-ақ, психикалық, дене және жеке басы дамуының бұзылуына әкелетін әрекеттерді жасауға мәжбүрлеу (еріксіз көндіру) арқылы ар-намысы мен абыройын кемсіту. 3. Сексуалдық зорлық-зомбылық – адамның жыныстық тиіспеушілігіне немесе жыныстық еркіндігіне қауіп төндіру. Сондықтан да қыздар қазіргі қоғамда, отбасында немесе арласатын ортада, қоғамда жайсыз жайттарға куә болып жатсаңыздар үндемей қалмаңыздар.

Шешім:

Кәмелетке толмағандар қауіпсіздігін қорғауда бірлескен жұмыстар жандандырылсын.

ДТЖЖО

Хатшы

Д.Асанова

А.Досайбек

Кәмелетке толмаған жасөспірімдер арасында ерте жүктіліктің алдын алу

Д.Н.Менделеев атындағы №15 мектеп-лицейінде өткен қыздар жиналысы

Хаттама

Күні : 20.02.2026ж.

Өткізілген орны: Акт зал

Қатысқандар:

ДТЖЖО Д.Асанова

Педагог-психологтар Г.Мырзабекова

Қыздар ұйымы жетекшісі Д.Турекулова

8-11 сыныптың оқушы қыздары

Күн тәртібінде:

- 1.Қыз әдебі мен тәрбиесі
2. «Ерте жүктіліктің ертеңі» психолог кеңесі

Тыңдалды:

Ағымдағы жылдың ақпан айының 20-сы күні мектептің акт залында 8-11 сыныптың қыздарыме «Қыз әдебі мен тәрбиесі» тақырыбында қыздар жиналысы өткізілді. Жиналысты директордың тәрбие жұмысы жөніндегі орынбасары Д.Асанова ашып, қыз тәрбиесі туралы айтты.

«Қыз өссе-елдің көркі» - дегендей Ел, сәні, елдің көркі қыздардың шырайланатыны шындық. Халқымыздың қыз балаға деген құрметі ежелден ерекше болған. «Қызды төрге отырғыз, төрендей күт» дейтін халық қыздарын бақыт құсына балап, әлпештеп, аялаған. Қыз баланың тәрбиесі ата-анаға да үлкен сын. Қыздарымыздың асыл қасиеті-жан дүниесі нәзік, адал махаббат иесі болғандығын, дәулетке, байлыққа қызықпағанымен жыр-дастандардан білеміз. Қыз баланың әдептілігі сөйлеген сөзінен, істеген ісінен, мінез-құлқынан, әр түрлі жағдайда өзін-өзі ұстай білуінен, жолдас-жораларымен және жай былайша адамдармен арақатынасынан, жалпы барлық жүріс-тұрысынан көріп тұрады. Қыз баланы әдепсіздігі оның бакытты болуына, өсіп өнуіне үлкен нұсқан келтіреді. Қыз баланың шашын қырқуы, кісінің бетіне тік қарау, ер адамның алдын бұландап кесіп өтуі, қыдырымпаз, сауықшыл болуы үлкен мін болып саналады. Сондықтан «қызға қырық үйден тыйым» деп, қыздарға қырағы қарайды.

Қызды жанының нәзік сезімталдығы, үй тірлігіне жақындығы, ертеңгі ана болу ерекшелігі тәрбиеде ұл балаға қарағанда біраз өзгеше қарым-қатынасты қажет ететіні анық. Сондықтан, қыз ибасы, қыз әдебі дегенге жеңіл-желпі қарауға мүлдем болмайды. Қыз баланың тым әлем-жәлем киініп, көзге түсуге тырысуы, орынсыз боянып-сылануы ерсі. Сонымен қатар, өзінің сырт пішініне, киім сәніне немқұрайлы, салғырт қарауы да келіспейді. Бұл оның тәрбиесінің жетімсіздігі, төмендігі.

Ерке қыз, иманды әйел, қасиетті ана солардан шыққан. Қазақтың батыл қыздары, акын қыздары, ақылды қыздары, батыр қыздары ұлтты тәрбиеледі. Қазіргі заман қыз бала тәрбиесіне ерекше мән беруді қажет етеді. Себебі, қыз баланы тәрбиелеу деген сөз – ұлтты тәрбиелеу деген сөз. Отбасы – қоғамның бір бөлшегі. Ал отбасының алтын қазығы - әйел адам. Бесігінде жақсы тәрбие алған, үлгі-өнеге көрген қыз бала бойжеткенде сол әдетін сақтайды. Қазіргі заман қыз бала тәрбиесіне ерекше мән беруді қажет етеді. Себебі, қыз баланы тәрбиелеу деген сөз – ұлтты тәрбиелеу деген сөз. Отбасы – қоғамның бір бөлшегі. Ал отбасының алтын қазығы - әйел адам. Бесігінде жақсы тәрбие алған, үлгі-өнеге көрген қыз бала бойжеткенде сол әдетін сақтайды.

Қорыта келе қыз баланың тәрбиесін үлкен жауапкершілікке алуымыз керек. Демек, болашақ жас ұрпақты адамгершілігі мол, иманды, өнегелі, өнерлі етіп тәрбиелеу - қазіргі отбасына үлкен міндет. Сонымен қазақ отбасында тәрбиенің негізі – ұлттық салт-дәстүрлер. Өз ұлтының намысын жоғары қоя білетін, елінің сөзін сөйлейтін жас ұрпақты баулу және тәрбиелеу.

2 мәселе бойынша: «Ерте жүктіліктің ертеңі» тақырыбында психолог Г.Мырзабекова оқушы қыздар арасында ерте жүкті болу, қыз бала болашағына, денсаулығына зиян екендігін, ерте жүктілікте құқықбұшылыққа жататыны туралы айтып слайд көрсетіп кең түрде түсінік берді. Қазіргі қоғамдағы қыздар арасындағы жат қылықтар туралы және оқушы қыздар арасында 13-18 жас аралығында ерте жүктілік көп кездесіп жатқандығын, кешкі жақын көшеде сағат 20-00 дан кейін шықпау, және туылған күндерді өткізбеу, қыз бала туыскандардың болса да үйіне конбау керектігі ескертіліп айтылды.

Шешім:

1. ДТЖЖО Д.Асанованың «Қыз әдебі мен тәрбиесі» тақырыбындағы баяндамасы, психолог Г.Мырзабекованың қыздарға арналған ерте жүктіліктің салдары туралы кеңестері негізге алынсын.

Хатшы А.Досайбек

№15 Д.И.Менделеев атындағы мектеп-лицейінде
«Тұрмыстық зорлық-зомбылыққа жол жоқ!» тақырыбындағы
8-11 сыныптың қыздар жиналысының
ХАТТАМАСЫ

Мерзімі: 07.04.2026 ж.

Қатысқандар:

Мектеп директоры: Ж.Саржанова

ДТЖЖ Д.Асанова

Мектеп психологтары: Н.Ескараева. Г.Мырзабекова

Мектеп инспекторы А.Ақылбекқызы

Сынып жетекшілер

8-11 сынып оқушылары

Күн тәртібінде:

- 1.Тұрмыстық зорлық-зомбылық.
- 2.Әр түрлі мәселелер

Тыңдалды:

Ата-анадан кейін басты тәрбие беруші – араласатын орта, қарым-қатынасқа түсетін күнделікті қоғам. Жас жеткіншектер арасындағы соның ішінді қыздар арасындағы тұрмыстық зорлық-зомбылыққа қарсы іс-әрекеттердің алдын-алу жастардың Адам тәрбиесі мен Қоғам тәрбиесіне байланысты көзқарастарын дұрыс қалыптастыра отырып, болашақта ұрпақ камын, ұлт тағдырын ойлайтын қоғамның мүшесі болуларына жағдай жасау, ерте жүктіліктің алдын алу мақсатында түсініктеме беру. Ұрпақ тәрбиесіне байланысты ата – бабалар ілімдері туралы түсініктерін қалыптастыру.

2026 жылдың 07.04. күні №15 Д.И.Менделеев атындағы мектеп- лицейінде «Тұрмыстық зорлық-зомбылыққа жол жоқ!» тақырыбында мектеп басшысы Ж.Саржанованың басшылығымен жоғары сынып оқушыларына қыздар жиналысы өтті. Жиналысқа директордың тәрбие ісі жөніндегі орынбасары Д.Асанова, мектеп психологтары және мектеп инспекторы және сынып жетекшілердің қатысуымен жоғары сынып оқушыларының арасында зорлық-зомбылыққа қарсы профилактикалық дәріс оқылды.

Мектеп психологы Г.Мырзабекова сөз алып, жасөспірімдердің мінезі мен өсіп-жетілуіне тоқталып, бірінші кезең – бастауыш сыныптар кезеңіндегі тәрбиенің мақсаты тазалыққа, ұқыптылыққа, жинақылыққа үйрете отырып, баланың көп білуге құштарлығын арттыру, кітап оқу мәдениетін дамыту. Екінші кезең бесінші-сегізінші сыныптар арасында алғашқы кезеңдегі тәрбие түрлері ары қарай дамытыла түседі. Бұл тұста, жас ерекшелігіне қарай, қыз бала анасынан еш сыр бүкпейді және өзінің қатысуымен және айналасындағы болып жатқан құбылыстарды анасымен бөлісіп отырады. Сол шыншылдығы

мен ашықтығын пайдаланып, қыз баланың келешегіне ең керекті нәзіктік, ілтипаттық, үлкенді сыйлау, кішіге камкор болу, тұрақтылық сияқты мінездерді қалыптастыру – басты борышымыз. Сонда бұл сипаттар келешекте жарасымды жар, аяулы ана, қоғамымыздың белсенді мүшесі болатын қыз баланың бойынан әрқашан нұр болып төгіледі. Үшінші кезең тоғызыншы-он бірінші сыныптарды қамтиды. Бұл аралықта адамның мінезі алдыңғы кезеңдермен тығыз байланыса отырып қалыптасып бітеді.. Адамға деген мейірім бала кезден, ең жақын адамын сүюден басталады. Сондықтан әрбір қыз балаға ата-анасын, туыстарын, ұстазын сыйлап, қадірлей білуді үйретсе, болашақта одан елін, жерін, халқын сүйетін, өз шаңырағын ардақтайтын, балаларын жанындай жақсы көретін камкор ана, қайратты жан, нәзік ару шығары сөзсіз,-деп ой қорытты.

Жасөспірімдер бойынша жоғары сынып оқушыларымен зорлық-зомбылықтың алдын алу бойынша жиналыс өткізгенде жас айырмашылықтарын саралай отырып, олардың таным-түйсіктеріне сай ақыл айтып, жөн сілтеу де оңай емес. Себебі, әркімнің психологиясы әрқилы. Біреуге айтылған ақыл біреуге жақпауы мүмкін. Сондықтан бұл мәселеде барынша абай болған дұрыс деп қорытындылады. Әл-Фараби ауданы АПБ инспекторы Н.Аярбекова сөз алып, қыздарға қандай жағдай орын алса да міндетті түрде қыз бала бірінші кезекте анасына немесе сынып жетекшісіне айтып отыру керектігін ескертті. Және де осындай келеңсіз оқиғаның куәгері болған жағдайда да құқық қорғау органдарына немесе сенім телефондарына хабарласу керектігін ескертті. Қазіргі таңда құзырлы органдарда отбасыларда орын алатын тұрмыстық зорлық-зомбылық оқиғалары тіркеліп отырады. Бұл оқиғалар қыз балаға теріс әсер етпеу үшін жасөспірім, жалпы азамат өз құқығын толық білуі қажет екені туралы алдын ала көмек көрсетіп, ақпаратпен бөлісті.

Жиналысты қорытындылау мақсатында мектеп директоры Ж.Саржанова сөз алып, қыздарға соңғы уақыттарда қоғамда орын алып жатқан айтуға ауыз бармайтын оқиғалардың барлығы дерлік тұрмыстық зорлық-зомбылықтың салдары екенін атап айтты. Қазақта «Қызды қырық үйден тыю, қала берді қара күннен тыю»-деген мақал текке айтылмаса керек. Қыздар айналайындар ертеңгі ұлтымыздың болашағы сендерсіңдер. Үйде егер ағаларыңнан, туыстарыңнан қала берді әкелеріңнен зорлық көрсеңдер уақыт оздырмай құзырлы орындарға хабарласыңдар. Егер ұяламыз десеңдер аналарыңа немесе аналарыңа айта алмасаңдар сені қорғай алатын мектептегі сынып жетекшіңе, мектеп психологына қала берді менің өзіме де тікелей келіп айтуларыңа әбден болады. Айтуға ұяламыз десеңдер мектеп фойесінде телефон номерлеріміз жазулы тұр, ватсапқа жазыңдар. Мектептегі оқушыларымыздың құқығын қорғау мақсатында мектебімізде сенім телефондары мен сенім жәшіктері жұмыс жасап тұрғанын білесіңдер! Біз сендерді қандай жағдай болмасын қорғаймыз! Сол естеріңде болсын.

Сонымен бірге, аталған іс-шараға катысты оқушыларға бейнебаян көрсетілді. Жиналыс сырласу түрінде өтіп, керіс байланыс жасалып, оқушылар жақсы көңіл-күймен тарады.

Қаулы:

1. Мектеп психологтары мен сынып жетекшілер тарапынан зорлық-зомбылықтың алдын-алу жұмыстары жүргізілсін.
2. Сыныптағы оқушылардың мектеп формасын сақтауы, сабақтан қалмауы, жеке бас гигиенасы сынып жетекшілер тарапынан қадағаласын.

Хатшы

Ә.Досайбек

Хаттама

Күні : 11.09.2025ж.

Өткізілген орны: Акт зал

Қатысқандар:

Мектеп директоры Ж.Саржанова
ДТЖЖО Д.Асанова
Педагог-психологтар Г.Мырзабекова
Мектеп медбикесі Ж.Толепберген
Қыздар ұйымының жетекшісі Д.Турекулова
8-11 сынып оқушы қыздар

Күн тәртібінде:

1. « Әдеппен ар ұят қыздың көркі » баяндама
2. Қыздарға арналған кеңес

Ағымдағы жұмыстар:

1. Мектептегі тәртіп ережесін сақтау

Тыңдалды:

1-мәселе бойынша директордың тәрбие ісі жөніндегі орынбасар Д.Асанова «Әдеппен ар ұят қыздың көркі» тақырыбында баяндамамен таныстырды. Қыздардар арасындағы әдептілік,сыпайылық ережелері мен таныстырып өтіп, қыздарға тиім салынатын әдеп ғұрыптар туралы түсінік беріп өтті. Қыз баланың ар ұяты әр кезде оның өмірінде шалыс басқан жерлері болса, өмірінде қайта оралып, бақытты өмір сүруіне кедергі болатыны туралы мысалдар арқылы түсіндіріп өтті.Директордың тәрбие ісі жөніндегі орынбасар Д.Асанованың сөзіне қосымша қыздар комитетінің төрайымы Д.Турекулова қыз тәрбиесі отбасында және барлық ортада бірінші орында тұрғанын,қай жер болмасын әдеп ережелерін сақтау керектігі туралы өз ой пікірімен бөлісті.

Мектеп директоры Ж.Саржанова: Жоғары сынып оқушы қыздарымен өз ойымен бөлісе отырып, отбасында қандайда бір келеңсіз орын алған жағдайда жедел көмек көрсететін желілер туралы хабардар ете отырып, мектепте бірінші болып көмек көрсете алатынын айтып кетті. Көңіліңе ұнамай жүрген жағдайлар болса сынып жетекші,мектеп психологы қала берді мақпан келіп ойларыңмен, мазалап жүрген жағдайлармен бөліссеңдер болады.қазіргі қоғамды өздерінде білесіңдер, сондықтан ең жақын адамымыздан да жамандық шығуы мүмкін. Сондықтан өзімізге сақ болуды,өзімізді қорғап үйренейік,

2 мәселе бойынша психолог Г.Мырзабекова қыз тәрбиесіне байланысты психологиялық кеңестерді берді. Қыздарға қыз тәрбиесі тақырыбында оқушы қыздарға түсіндірме жұмыстарын жүргізді. Қазіргі қоғамда орын алып жатқан тұрмыстық зорлық-зомбылық қазіргі күннің ең өзекті мәселесіне айналған. Кімде кім үйінде ата-анасынан немесе жақын адамдарынан зорлық көрсеңдер де ең жақын адамдарыңа айтыңдар немесе құзырлы орындарға хабарлаңдар.Ешкімге айта алмайтын болсаңдар маған келіп айтыңдар.Мен сендерді әрдайым қорғаймын.

Ағымдағы жұмыстар бойынша

ДТЖЖО Д.Асанова оқушылардың формасы туралы 8-11-сынып оқушы қыздарының формалары,шаштарын жинап жүру де әдептіліктің бір белгісі екенін айтып өтті.

Шешім:

Оқушы қыздардың формасын,шаштарын әр кезде бақылау,ата аналарымен сұхбаттасу сынып жетекшілеріне жүктелсін.

Хатшы

А.Досайбек

Психолог мамандармен кездесу сәті

Д.И.Менделеев атындағы №15 мектеп-лицейінде өткен жоғары сынып оқушы қыздарының СПИД орталығының маманымен өткен жиналысы

Хаттама №3

Күні : 01.10.2025ж.

Өткізілген орны: Акт зал

Қатысқандар:

ДТЖЖО Д.Асанова

Мектеп медбикесі: Ж.Төлепберген

СПИД орталығының маманы: Н.Жургенбаева

8-11 сыныптың оқушы қыздары

Күн тәртібінде:

1.Репродуктивті денсаулық мәселелері бойынша жыныстық қатынас арқылы берілетін жұқпалы аурулардың алдын алу тақырыптарында дәріс оқу,сұхбат жүргізу.

Тыңдалды:

Ағымдағы жылдың 10 қазан күні мектебіміздің акт залында жоғары сынып қыздарымен қалалық СПИД орталығының маманы Н.Жургенбаевамен кездесу ұйымдастырылды. Қыздар жиналысын директордың тәрбие жұмысы жөніндегі Д.Асанова ашып, оқушыларды жиналыстың мақсатымен және СПИД орталығының маманымен таныстырып өтті.

СПИД орталығының маманы Н.Жургенбаева: Ешқандай ауру белгілері байқалмайтындықтан әсіресе вирус тасымалдаушылар өте қауіпті. Вирус көп мөлшерде қанда, спермада, қынап кілегейінде, емшек сүтінде болады. Көз жасында, жұлын сұйығында, сілекейде өте аз мөлшерде болуы мүмкін. ЖИТС вирусы сау адамға мынандай үш негізгі жолдармен жұғады:

1) Жыныстық қатынас арқылы

- кездейсоқ жыныстық қатынас кезінде
- жыныстық серіктестікті жиі ауыстырған кезде
- мүшеқапсыз жыныстық қатынасқа түскен кезде

2) Қан арқылы

- есірткіні қантамыр арқылы пайдаланғанда (ине, шприц және басқа құрал-саймандар, материалдар)
- татуировка, пирсинг, маникюр, педикюр жасату мен басқа шаралар кезінде (залалсыздандырылмаған ине, құралдар арқылы)
- кездейсоқ жарақат алғанда қолданылған шприц инесінен дәрі егу кезінде

3) Тікелей

- ауру анадан балаға жүктілік кезінде, босанғанда және емізгенде.

Вирус адам ағзасына ауыз қуысы сілекейлері, тері арқылы және инфекция жұқтырған адамдармен жеке гигиена заттарын бірге пайдаланған кезде тіс ысқыштар, ұстара, электро-ұстаралар және кесетін құралдар арқылы жұғады. Ал егер адамдар бір-бірімен қол алысып, құшақтасса, жөтелсе, түшкірсе, бассейнде және табиғи суда шомылса, ортақ ыдысты, асхана, төсек-орын жабдықтарын, ортақ әжетхананы және жуынатын бөлмені қолданса, шыбын-шіркей шаққан жағдайда вирус берілмейді.

ЖИТС ауруы күнделікті қарым-қатынас арқылы жұқпайды. ЖИТС-ке қарсы күрес орталығы мамандарының айтуынша, науқасқа шалдыққан адамда алғашқы мезгілде үнемі себебі белгісіз қызу болып, басы айналып ауырады. Сонымен бірге буындары қақсап ауырады, теріге бөртпе шығады. Бүкіл дене бездері ісініп, адамның іші өтіп, арықтай бастайды. Ағзадағы ақ клетка төмендейді, лимфа клеткасы, қан пластинкасы азаяды, ауыз қуысында ақ дақ пайда болады. Оған қоса жүйке жүйесінің қызметтері бұзылып, тепе-теңдік сақтау қабілетінен айырылады. Міне, бұл өзгерістердің бәрі аталған аурудың алғашқы әрі негізгі белгілері болып табылады. Дәрігерлер қазіргі таңда АИТВ жұқтырғандарға жоғары активті антиретровирусты ем қолданылатынын айтуда. Ем арқылы науқастың ағзасында вирустың көбеюі тежеледі, аурудың өршуі тоқтайды. Соның нәтижесінде АИТВ жұқтырғандардың өмір сүру мүмкіндігі жақсарады, өмір жасы ұзарады. Әркім аурудың қалай тарайтынын, одан қалай сақтану қажет екенін жетік білуі тиіс. Жеке бас профилактикасы да қарапайым әрі денсаулық үшін ұтымды. Оларға мыналар жатады:

- салауатты, әдепті өмір сүру;
- кездейсоқ жыныстық қатынастан және гомосексуалист, жезөкшелермен жакындасудан сақ болу;
- стерильденбеген немесе кездейсоқ біреудің шприцін, қайшысын, сақал алғышын және басқа да құрал-жабдықтарын пайдаланбау;
- әсіресе терісі, шырышты қабаттары зақымданған жағдайда бөтен біреудің қанымен, бөлінділерімен жанасудан абай болу;
- мүшеқапты дұрыс пайдалану (ол ЖИТС-тен қорғайды);
- қанқұйғанда немесе донор қанынан дайындалған препараттар қабылданғанда олардың АИТВ-ке тексерілгеніне көз жеткізу (ол үшін қолданылған қанның сериялық нөмірін жазып алыңыз);
- маникюр, педикюр жасайтын құралдардың стерильдігіне көңілаудару;
- ЖИТС вирусын жұқтырып алдым-ау деген күмәнді жағдайда міндетті түрде дәрігерге көріну.

Қазақстанда осы қауіпті ауруға қарсы күрес жүргізу мақсатымен мамандандырылған жаңа қызмет жүйесі құрылды. Оның құрамына республикалық, облыстық, қалалық ЖИТС-ке қарсы күресу және аурудың алдын алу орталықтары, диагностикалық лабораториялар мен анонимдік кабинеттер кіреді. Кез-келген азамат күдіксіз өмір сүру үшін, АИТВ-инфекциясының жұққан-жұқпағандығын анықтау үшін емханадан немесе ЖИТС орталығынан тегін және құпия түрде тексерілуіне болады.

Сіз бүкіл әлемді өзгерте алмайсыз, бірақ бүгін қай жерде болса да бір адамның жеке әлемін өзгерте аласыз. Дені сау адам ғана жарқын болашақ иесі екенін ұмытпайық! Өзіңіздің және туыстарыңыздың денсаулығына жауапкершілікпен қараңыз! Ең бастысы осындай қауіпті індеттің бар екенін естен шығармай, жанымыздағы адамдарға естіп-білгенімізді насихаттап, барлығымыз жұмылып бірге күресейік!

Шешім:

1. Салауатты өмір салтын ұстану жолындағы әр түрлі іс – шаралар өткізілсін.

Хатшы

А.Досайбек

СПИД орталығының маманымен кездесу

Д.И.Менделеев атындағы №15 мектеп-лицейінде өткен жоғары сынып қыздарының гинеколог және психолог мамандарымен өткен жиналысы

Хаттама №1

Күні : 14.10.2025ж.

Өткізілген орны: Акт зал

Қатысқандар:

ДТЖЖО Д.Асанова

Мектеп медбикесі: Ж.Төлепберген

«Медикер 4К» ЖШС-нің психолог маманы: Құймамбетова Д

«Медикер 4К» ЖШС-нің гинеколог маманы: Тайманова Б

8-11 сыныптың оқушы қыздары

Күн тәртібінде:

Ертежүктіліктің, өзіне-өзі қол жұмсаудың алдын алу мақсатында психологиялық сүйемелдеуді ұйымдастыру барысында аймақтық емхананың психолог мамандарымен кездесу

Тыңдалды:

Қазан айының 14-і күні мектептің жоғары сынып қыздарымен Ертежүктіліктің, өзіне-өзі қол жұмсаудың алдын алу мақсатында психологиялық сүйемелдеуді ұйымдастыру мақсатында аймақтық «Медикер 4К» ЖШС-нің психолог маманы Д.Құймамбетова және «Медикер 4К» ЖШС-нің гинеколог маманы Б.Таймановамен кездесу өтті. Кездесудің негізгі мақсаты қыздар арасындағы ерте жүктіліктің, өзіне-өзі қол жұмсаудың алдын алу профилактикасы.

«Медикер 4К» ЖШС-нің гинеколог маманы: Тайманова Б:

Ерте жүктілік деп 13-19 жаста болған жүктілікті айтамыз. Бұл кезде қыз балада бойжеткен кезеңі-гормоналды ауысу кезеңі басталады. Бұрын ерте жүктілік жағдайы төмен отбасыларында болады деп есептелген, бірақ қазір бұл пікір өзгерді. Себебі тұрмыс жағдайы жақсы отбасында өскен балалар жауапкершілікті сезінбейді. Көпшілік ата-аналар балаларының сексуалды өмірлеріне араласқылары келмейді. Мұны бұқаралық құралдардан интернеттен біледі деп ойлайды. Алайда, бұл ақпарат қыз балаларға жеткіліксіз болып келеді. Ерте жыныстық қатынасқа түсу жасөспірімдердің репродуктивті денсаулығын бұзады. Қыз бала, қыз, әйел- бұл бір ғана адам өткеретін әртүрлі кезең. Ол әрбір кезеңде қуанышпен де, қайғымен де, түрлі дерттермен де бетпе-бет кездеседі. Дені сау ұрпақты өмірге әкелу үшін әйелдердің репродуктивті денсаулығы өте маңызды екенін түсінуіміз қажет екендігін қыздарға түсіндіріп өтті. Ерте жүктіліктің қауіп-қатері өте

зор және оның жауапкершілігі мол іс екенін тілге тиек етті.
Жасөспірімдер бір ғана шалыс басқан істің артында үлкен қауіп-қатер бар екенін біле бермейді. Мысалы жас ана жүктілікті физикалық көтере алмайды, киын таңдау тұрады: аборт жасау немесе баланы қалдырса өзін және нәрестені қауіп қатерге тігеді. Толық қалыптаспаған организм жүктілікпен және босануды көтере алмайды соның салдарынан ақауы бар баланың дүниеге келуі мүмкін. Міне, жоғарыда аталған дүниенің бәрі ерте жүктіліктің қауіп қатері екенін оқушыларға жеткізді.

«Медикер 4К» ЖШС-нің психолог маманы: Құймамбетова Д:
«Кез келген бала жайдан-жай ол әрекетке бармайды. Проблемадан шығатын жол таппағанда, ешкім оған көмектесе алмайтынын білген кезде сондай қиянат жасауы мүмкін. Оның себептері өте көп. Ол әлеуметтік жағдай, достары арасындағы түсініспеушілік, ата-ана арасындағы кикілжің, тәрбиенің осалдығы әсер етіп жатады. Бала ешқандай шешім таппаған кезде, жанының тыныштығын ойлап, «мен кетсем, барлық проблема шешіледі» деп ойлайды», - деді маман.

көп жағдайда балалар үлкендерден көмек сұрай алмай, қор болатынын алға тартады. Ал көмек сұрау бұл – адами қасиет. Елімізде психологиялық ауыр жағдайда жүрген жасөспірімдерге жәрдемдесе алатын орталықтар бар. Қазақстандағы дағдарыс орталықтары одағы балалар мен жастарға тәулік бойы психологтардың тегін онлайн-консультациялар жасайды. Оның барлығы құпия түрде өтеді және жеке деректеріңізді атаудың қажеті жоқ. Жасөспірімдер қорқыту, тұрмыстық зорлық-зомбылық, алкогольизм, есірткі қолдану, суицид туралы ойлар мазалаған кезде осы орталыққа жүгіне алады. Егер психолог маманы керек болса біздің орталыққа жүгіне аласыздар.

Д.Асанова: Қыздар, сендер әле жассындар, организмдерің толық жетіліп бітпеген, сондықтан өмірлеріңе зиян әкелетін әдеттерге жоламаңдар. Көмек керек болса мектептегі медик, психолог, сынып жетекші, мектеп басшысына да хабарласып, ойларыңмен бөлісуге болады.

Шешім:

Қыздармен жұмыстар жандандырылсын.

Хатшы:

А.Досайбек

**Д.Н.Менделеев атындағы №15 мектеп-лицейінде өткен жоғары сынып
қыздарының гинеколог маманмен өткен жиналысы**

Хаттама №2

Күні : 22.10.2025ж.

Өткізілген орны: Акт зал

Қатысқандар:

ДТЖЖО Д.Асанова

Мектеп медбикесі: Ж.Төлепберген

«Медикер 4К» ЖШС-нің гинеколог маманы: Б.Тайманова

8-11 сыныптың оқушы қыздары

Күн тәртібінде:

1.«Ерте жүктіліктің алдын алу», «Ерте түсік жасатудың зардабы», «Отбасын жоспарлау» тақырыптарында дәріс оқу,сұхбат жүргізу.

Тыңдалды:

Ағымдағы жылдың 22-қазан күні мектебіміздің акт залында жоғары сынып қыздарымен аймақтық «Медикер 4К» ЖШС-нің гинеколог маманы Б.Тайманова «Ерте жүктіліктің алдын алу», «Түсік жасатудың зардабы», «Отбасын жоспарлау» тақырыптарында дәріс оқыды. Қыздар жиналысын директордың тәрбие жұмысы жөніндегі Д.Асанова ашып, оқушыларды жиналыстың мақсатымен және гинеколог маманмен таныстырып өтті.

«Медикер 4К» ЖШС-нің гинеколог маманы Б.Тайманова: Қазіргі қоғамда тастанды нәрестелер мен кәмелетке толмаған жасөспірімдер арасында жасанды түсік жасату фактілері көптеп орын алуда.

Жасөспірімдік шақ – бұл бала өміріндегі физиологиялық және психологиялық өзгерістердің өте жылдам өтетін, әрі оның өмірдегі өз орнын анықтайтын, бағыт-бағдар алатын ең күрделі кезең екені анық. Демек, осы кезде бала дамудың бірнеше жолдарының біріне аяқ басады. Бұл кезде өмір көз алдында өзгеріп салады. Алғашқы махаббат, бірінші кездесу, алғашқы сүйіспеншілік – мұның барлығы жасөспірімдердің аңдамай аяқ басуына, күрделі қиындықтарға әкеп соғуы мүмкін. Солардың бірі – ерте жүктілік. Бүгін де осы тақырып аясында әңгіме өрбітетін боламыз.

Ерте жүктілік деп 13-19 жаста болатын жүктілікті айтады. Осы уақытта қыз балаларда өтпелі жас кезеңі басталып, гормондық қайта құрылу жүреді. Медицинада 18 жасқа дейін болған жүктілік ерте жүктілік деп саналады.

Жас қыздардың ішінде ненің халал,ненің харам екенін,оның зардап,зиянын түсінбей жақсы көрген жігітімен жыныстық қатынасқа түсіп,кәмелеттік жасқа толмай екіқабат болып қалатындар да көп. Ерте жүктілік деп 13-19 жаста болатын жүктілікті айтады. Осы уақытта қыз балаларда өтпелі жас кезеңі басталып, гормондық қайта құрылу жүреді. Медицинада 18 жасқа дейін болған жүктілік ертежүктілік деп саналады.

Ерте жүкті болудың зияны? Қыз балалардың дене мүшелері 18 жасқа дейін қалыптасып өседі. Ағза толық жетілмеген кезде жыныстық қатынасқа түсу де, жүкті болып қалып, босануы да өте ауыр болады, денсаулығына зиян келтіреді. Ерте жүкті болып қалған қыздарда жиі кездесетін аурулар: аяқтың күп болып ісуі, қан қысымының көтерілуі, ашуланғыштық, жүйке күйзелісі, ұйқысыздық. Осындай жағдайда операция (ота) жасатып, баласын алдырып тастайтын болса, денсаулығы күрт нашарлайды, енді қайтып бала көтере алмай, бедеу болып қалуы әбден мүмкін. Кез-келген қыз бала ерте жүкті болып қалғанында әлі әйел болып қалыптасып

үлгермегендіктен, психологиялық дағдарысқа ұшырайды. Жасөспірім қыз күнәсіне қысылып, әке-шешесінің, туган-туыстарының қас-қабағына қарап, жабырқап жасиды, қайғыға батады, қорланып қысылады. Елдің көзіне түсуден қашады, тасада тығылып өмір сүреді. Жүктілігі енді біліне бастағанда оны жасыру үшін белдік, орамал, белбеумен қатты тартып тастайды да, іштегі баланың толық жетіліп, дамуына зиян тигізеді. Оған қоса қоршаған орта, телефон, компьютер, тамақтануымыз, қозғалысымыз т.б. әсері. Содан туган бала әлжуас, қан аз, түрлі кемістіктермен туылуы болуы мүмкін. Ерте жүктілік немен қауіпті? Жүктілік кезінде ағза күшейген тәртіпте жұмыс істейді – жүрек-қан тамыры,

эндокриндік жүйе және ішкі органдарға үлкен жүктеме артылады. Бұның

қиындығы жасөспірімнің гормондық қайта құрылуы жүктілік қайта құрылуға жүктелгені. Жас аналарда көбінесе плацентарлық тапшылық, анемия, токсикоздар болады. Қыз балалардың ағзасы осындай жүктемелерге әзір емес! Ерте жүктіліктің қандай профилактикасы бар? Проблемамен күресудің ең үздік тәсілі – проблемадан сақтану. Жоспарланбаған жүктіліктен сақтанудың тәсілдері туралы ата-анамен жиі әңгімелесу керек. Жыныстық тәрбие туралы кітаптар оқу. Егер қыз бала жыныстық қатынасқа ерте түссе, оның салдарын білуі керек. Осындай өмірге ол дайын ба? Баланы көтеріп, өмірге әкеле ала ма? Егер ол ерте жүктілікке әзір болмаса, ол сақтанудың жолдары және құралдары туралы толық ақпараттануы керек. Балаларымызға ұл мен қыз баланың жыныс мүшелерінің анатомиялық-физиологиялық функциясының ерекшеліктерін ерте жастан түсіндіре беру қажет. Отбасында әкесі ұлына, шешесі қызына жыныстық қатынасты ерте бастаудың неге әкелетінін түсіндіру, сонымен қатар үлкендер жыныстық қатынасқа түсуін жасөспірімдерге көрсетпеуі қажет (бұл жыныстық қатынасқа ерте түсуіне себепші болады). Контрацепция мәселесіне келетін болсақ, онда жасөспірім қыздарға жүктіліктен және жыныс жолдарымен берілетін аурулардан сақтану әдістерін мұқият түсіндірген жөн.

Жасөспірім қыздар алғаш рет қандай жағдайда жыныстық қатынасқа түседі, оған не себеп болады-деген сауалға дәрігерлер мен психологтар, құқық қорғаушылар мынандай жауаптар қайтарады. Жасөспірімдердің алғашқы жыныстық қатынасқа түсуіне олардың анатомиялық-физиологиялық ерекшеліктері де, отбасындағы, мектептегі тәрбиесінің нашарлығы да, өмір сүретін өңірі, ортасындағы жағдайы, өзінің жыныстық қатынасқа ерте

құмартқан белсенділігі, теледидар, гамамторларды жиі көруі де себеп болады. Нақты дерктер бойынша, Ресейде жасөспірім қыздар бірінші рет жыныстық қатынасқа орташа алғанда 16 жаста түссе, Америкада және Еуропада жасөспірім қыздардың жыныстық қатынасы 12-13 жастан бастайтыны анықталып отыр. Ең өкініштісі, қай елде де жасөспірім қыздардың алғашқы жыныстық қатынасқа түсуі жүктіліктен сақтанусыз өтеді екен. Сол себепті жүктілік жасөспірім қыздар арасында жүкті әйелдердің жалпы санының 1,5 пайызын құрайтын болып шықты. Еркекпен ерте жақындасудың зардабы да, салдары да көп. Ойда жоқта жүкті болып қалу жас қыздардың денсаулықтарын құртады. Көптеген жағдайларда өмірлеріне қатты нұқсан келтіреді. Қазір бедеуліктің 16 пайызы, тұңғыш біткен баланы алдырып тастау себепкер. Осы жөнінде мектептерде 15-18 жас аралығында жасөспірімдер арасында жүктіліктен сақтану, ерте жыныстық қатынасқа түсудің зардаптары жөнінде денсаулық сақтау мекемелерінің қызметкерлері баяндама, дәріс сабақтар оқып тұрады. Санитарлық-ағарту жұмыстары да жүргізіледі.

Отбасындағы жасөспірімдер арасындағы психологиялық-эмоциялық атмосфера және отбасылық мәселелерді бірігіп шешу маңызды.

Шешім:

Кәмелетке толмаған жасөспірімдер арасында ерте жүктіліктің алдын алу жұмыстары жандандырылсын

Хатшы

А.Досайбек

Д.И.Менделеев атындағы №15 мектеп-лицейі

Кәмелетке толмаған жасөспірімдер арасында әлімжеттіктің, тұрмыстық зорлық-зомбылықтың, ерте жүктіліктің және өз-өзіне қол жұмсаудың алдын-алу бойынша жоғары сынып қыздарымен жиналыс

ХАТТАМА

Күні: 28.11.2025ж

Қатысқандар:

1. Медикер 4К емханасының психолог маманы Усипова Айгул Тажихановна
2. Медикер 4К емханасының әлеуметтік қызметкері Бердиева Болганай Наскаровна
3. Директордың тәрбие жұмысы жөніндегі орынбасары Д.Асанова
4. Мектеп психологы Г.Мырзабекова
5. Мектеп медбикесі Төлепберген Жанар

Күн тәртібінде:

Кәмелетке толмаған жасөспірімдер арасында әлімжеттіктің, тұрмыстық зорлық-зомбылықтың, ерте жүктіліктің және өз-өзіне қол жұмсаудың алдын-алу бойынша түсіндірме жұмыстарын жүргізу

Тыңдалды:

Қараша айының 28-і күні жоғары сыныптың қыздарымен кәмелетке толмаған жасөспірімдер арасында әлімжеттіктің, тұрмыстық зорлық-зомбылықтың, ерте жүктіліктің және өз-өзіне қол жұмсаудың алдын-алу бойынша түсіндірме жұмыстарын жүргізу мақсатында мектепке аймақтық Медикер 4К емханасының психолог маманы мен әлеуметтік қызметкері шақырылған болатын. Директордың тәрбие жұмысы жөніндегі орынбасары Д.Асанова оқушыларға келген қонақтармен бүгінгі жиналыстың мақсатын таныстырып кетті.

Медикер 4К емханасының психолог маманы А.Т.Усипова: Жасөспірім шақтағы психологияның өзгерісі:

Жасөспірім кезеңі 15-16, 21-25 жас аралыққа дейінгі жас мөлшерін қамтиды. Бұл кезең адамның сенімсіздік пен жүйесіздік кезеңінен шынайы ер жету шағы. Жасөспірім кезеңінде адамдарда өмір құндылықтарын таңдау мәселесі пайда болады. Жасөспірім жасындағыларды «Қиын», «өзгерілу», «ауысу жастары» деп атайды. Соңғы жағдайда «ауысу жасында» жеткіншек балалық кезеңдерден ересек жасына ауысады. Себебі бұл кезеңде оның психикалық даму ерекшелігі жас баламен ересектерге қарағанда әлде қайда өзгеше болады. Бұл кезеңге тән

тағы бір ерекшелік жасөспірім барлық нәрсені өз бетімен орындап, үлкен адамдардың қамқорлығымен ақыл кеңесінен құтылғысы келеді. Жасөспірімдер көбінесе ата-анасының оларды тыңдамайтынына, олардың ойлары мен пікірлеріне қызығушылық танытпайтынына, олардың көзқарастарын білгісі келмейтініне шағымданады. Яғни, кейбір ата-аналар жасөспірім балаларының өзгеріс жағдайларына немқұрайлық танытады. Осы тұста түсініспеушілік пен конфликт пайда болады. Демек, жасөспірім кезеңнің жоғарыда аталған барлық ерекшеліктерін ескере отырып, жасөспірімнің жеке тұлғасының қалыптасуы қоршаған ортаның тікелей әсерінен болады деген қорытынды жасауға болады.

Ал бірақ осы жасқа жету жолында көптеген жағдайларды жасөспірімдер қиыншылық деп түсініп онымен күресу жолын іздемей оңай жолын таңдады деп ойлап өз-өзіне қол жұмсауға дейін барып жатады. Бірақ бұл проблеманың шешілу жолы емес! Өз-өзіне қол жұмсау деген проблеманың шешімі емес қыздар! Қыздың ең жақын адамы ол – Анасы, осыны ұмытпаңдар. Не ойлайсың, не жасадың барлығын аналарыңмен бөлісіп отырыңдар. Аналар-сіздерге тура жол көрсетуші адам. Аналарыңа айта алмасаңдар мектеп психологтары, мектеп әкімшілігі мен сынып жетекші бар сол кісілерге ашылсаңдар шешілмейтін қиыншылық болмайды қыздар!

Дүниежүзілік денсаулық сақтау ұйымының мәліметі бойынша суицид – бұл денсаулық пен әлеуметтік әл-ауқаттың бірегей көрсеткіші, суицидтің жоғары деңгейі қоғамдағы дағдарысты көрсетеді.

Өз-өзіне қол жұмсау фактілерінің көбеюін тек әлеуметтік-экономикалық қиындықтармен түсіндіруге болмайды. Суицидке итермелейтін факторлар өте көп. Бір қарағанда адам қалыпты өмір сүріп жатқандай көрінгенмен, оның жан дүниесі күйзелісте болуы мүмкін. Суицид жасауға оқталған адамға дер кезінде көмек көрсетілмесе, арты қайғылы жағдаймен аяқталып жатады.

Суицидке итермелейтін ой қаншалықты қауіпті? Тығырыққа тірелген сәтте одан шығудың жалғыз жолы – суицид емес екенін қалай түсіндіруге болады? Осы сұрақтар төңірегінде мамандар әртүрлі кеңес береді.

Өз-өзіне қол жұмсаудың алдын алудың ең маңыздысы – ақпараттандыру және психологиялық көмек. Тіпті, балалардың мектепте оқып жүрген кезінен бастап суицидтің тығырықтан шығаратын жол емес екенін айтып, саналарына сіңіру керек. Адамдарға бала кезінен олардың психикасы қалай жұмыс істейтінін, суицидтік ойлардың қайдан және қалай пайда болатынын түсіндіру қажет. Сенім телефондары, тегін психологиялық көмек көрсету орталықтарының үздіксіз жұмыс істейтінін және ол жаққа бару қалыпты және тіпті дұрыс екенін айтып отыру керек.

Әр адамның өзіне тән ерекшелігі, мінез-құлқы болады. Жақын адамыңыздың бойынан өзгеріс байқасаңыз оған бей-жай қарамаңыз. Көбінесе депрессиялық

көңіл-күй суицидке алып келеді. Жақын адамның іс-әрекетіне әрқашан мұқият болу маңызды. Зерттеулер көрсеткендей, өз-өзіне қол жұмсаған адамдардың іс-әрекетінен жақындары өзгеріс байқаған. Мысалы, бұрын адамдармен араласып, көңілді жүретін адамдар тұйықталып қалған, әлеуметтік желіде өмір туралы жазбалар көп қалдыратын болған, көңілсіз музыка тыңдай бастаған, түсініксіз хоббимен айналысып кеткен. Өзіне тән емес мінезін байқаса да көп адамдар оған мән бермейді. Не болып жатқанын өзінен анықтауға тырысыңыз: жанында болыңыз, тыңдаңыз, көмектесуге тырысыңыз. Егер жақын адамның мінез-құлқы күрт өзгеріп, бірақ ол байланысқа түспесе, суицид қаупі болуы мүмкін. Сол себепті бірден психологпен байланысуыңыз керек.

Шешім:

Кәмелетке толмаған жасөспірімдер арасында әлімжеттіктің, тұрмыстық зорлық-зомбылықтың, ерте жүктіліктің және өз-өзіне қол жұмсаудың алдын-алу бойынша түсіндірме жұмыстарын жүргізу жандандырылсын.

Хатшы

Ә.Досайбек

Образование,
пр.бегенм
Мектеп-лицей
Аманжол

ШЫМКЕНТ ҚАЛАСЫНЫҢ БІЛІМ
БАСҚАРМАСЫНЫҢ
«Д.И.МЕНДЕЛЕЕВ АТЫНДАҒЫ №15 МЕКТЕП-
ЛИЦЕЙІ»
ШАРУАШЫЛЫҚ ЖҮРГІЗУ
ҚҰҚЫҒЫНДАҒЫ МЕМЛЕКЕТТІК КОММУНАЛДЫҚ
КӘСІПОРНЫНЫҢ

ГОСУДАРСТВЕННОЕ КОММУНАЛЬНОЕ
ПРЕДПРИЯТИЕ
НА ПРАВЕ ХОЗЯЙСТВЕННОГО ВЕДЕНИЯ
«ШКОЛА-ЛИЦЕЙ №15 ИМЕНИ
Д.И.МЕНДЕЛЕЕВА»
УПРАВЛЕНИЯ ОБРАЗОВАНИЯ ГОРОДА
ШЫМКЕНТ

160019 Шымкент қ. Республика даңғылы 19Г
Тел/факс 8 (7252) 95-47-29 ИИК KZ58070102KSN5901010
РГУ «Департамент казначейства по г. Шымкент КК МФ РК»
E-mail 15mektep.litsey@mail.ru
mendeleyev15@mail.ru
БИН 991140002680

160019 г. Шымкент, проспект Республики 19Г
Тел/факс 8 (7252) 95-47-29 ИИК KZ58070102KSN5901010
РГУ «Департамент казначейства по г. Шымкент КК МФ РК»
E-mail 15mektep.litsey@mail.ru
mendeleyev15@mail.ru
БИН 991140002680

**ЖШС «Медикер 10К», «Медикер 4К»
филиалының бас дәрігері м.у.а
З.Д.Тельтаеваға
№15 мектеп-лицей әкімшілігінен**

Сұраныс

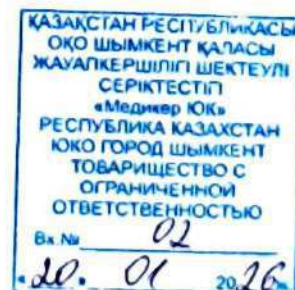
Сізден, №15 мектеп-лицей әкімшілігі, мектепте жоғары сынып оқушы қыздары арасында репродуктивті денсаулық бойынша түсіндірме жұмыстарын жүргізу мақсатында 23.01.2026ж күні сағат 10.00-ге гинеколог маманын жіберуіңізді сұранамыз.

№15 мектеп-лицей директоры

Ж.Саржанова

Орындаған: Д.Асанова
8 702 341 31 40

Д.Н.Менделеев атындағы №15 мектеп-лицейі
Кәмелетке толмаған жасөспірімдер арасында әлімжеттіктің, тұрмыстық
зорлық-зомбылықтың, ерте жүктіліктің және өз-өзіне қол жұмсаудың
алдын-алу бойынша жоғары сынып қыздарымен жиналыс
ХАТТАМА

Күні: 23.01.2026ж

Қатысқандар:

1. Медикер 4К емханасының психолог маманы Жолдасова Гулжан Нурлыбековна
2. Медикер 4К емханасының әлеуметтік қызметкері Бердиева Болғанай Наскаровна
3. Директордың тәрбие жұмысы жөніндегі орынбасары Д.Асанова
4. Мектеп психологы Г.Мырзабекова
5. Мектеп медбикесі Төлепберген Жанар

Күн тәртібінде:

Кәмелетке толмаған жасөспірімдер арасында әлімжеттіктің, тұрмыстық зорлық-зомбылықтың, ерте жүктіліктің және өз-өзіне қол жұмсаудың алдын-алу бойынша түсіндірме, ағарту жұмыстарын жүргізу

Тыңдалды:

Қаңтар айының 23-і күні жоғары сыныптың қыздарымен кәмелетке толмаған жасөспірімдер арасында әлімжеттіктің, тұрмыстық зорлық-зомбылықтың, ерте жүктіліктің және өз-өзіне қол жұмсаудың алдын-алу бойынша түсіндірме жұмыстарын жүргізу мақсатында мектепке аймақтық Медикер 4К емханасының психолог маманы мен әлеуметтік қызметкері шақырылған болатын. Директордың тәрбие жұмысы жөніндегі орынбасары Д.Асанова оқушыларға келген қонақтармен бүгінгі жиналыстың мақсатын таныстырып кетті.

Медикер 4К емханасының психолог маманы Жолдасова Гулжан Нурлыбековна Жасөспірім шақтағы психологияның өзгерісі:

Жасөспірім кезеңі 15-16, 21-25 жас аралыққа дейінгі жас мөлшерін қамтиды. Бұл кезең адамның сенімсіздік пен жүйесіздік кезеңінен шынайы ер жету шағы. Жасөспірім кезеңінде адамдарда өмір құндылықтарын таңдау мәселесі пайда болады. Жасөспірім жасындағыларды «Қиын», «өзгерілу», «ауысу жастары» деп атайды. Соңғы жағдайда «ауысу жасында» жеткіншек балалық кезеңдерден ересек жасына ауысады. Себебі бұл кезеңде оның

психикалық даму ерекшелігі жас баламен ересектерге караганда әлде қайда өзгеше болады. Бұл кезеңге тән тағы бір ерекшелік жасөспірім барлық нәрсені өз бетімен орындап, үлкен адамдардың камқорлығымен ақыл кеңесінен құтылғысы келеді. Жасөспірімдер көбінесе ата-анасының оларды тыңдамайтынына, олардың ойлары мен пікірлеріне қызығушылық танытпайтынына, олардың қозғалыстарын білгісі келмейтініне шағымданады. Яғни, кейбір ата-аналар жасөспірім балаларының өзгеріс жағдайларына немқұрайлық танытады. Осы тұста түсініспеушілік пен конфликт пайда болады. Демек, жасөспірім кезеңнің жоғарыда аталған барлық ерекшеліктерін ескере отырып, жасөспірімнің жеке тұлғасының қалыптасуы қоршаған ортаның тікелей әсерінен болады деген қорытынды жасауға болады.

Ал бірақ осы жасқа жету жолында көптеген жағдайларды жасөспірімдер қиыншылық деп түсініп онымен күресу жолын іздемей оңай жолын таңдадым деп ойлап өз-өзіне қол жұмсауға дейін барып жатады. Бірақ бұл проблеманың шешілу жолы емес! Өз-өзіне қол жұмсау деген проблеманың шешімі емес қыздар! Қыздың ең жақын адамы ол – Анасы, осыны ұмытпаңдар. Не ойлайсың, не жасадың барлығын аналарыңмен бөлісіп отырыңдар. Аналар-сіздерге тура жол көрсетуші адам. Аналарыңа айта алмасаңдар мектеп психологтары, мектеп әкімшілігі мен сынып жетекші бар сол кісілерге ашылсаңдар шешілмейтін қиыншылық болмайды қыздар!

Дүниежүзілік денсаулық сақтау ұйымының мәліметі бойынша суицид – бұл денсаулық пен әлеуметтік әл-ауқаттың бірегей көрсеткіші, суицидтің жоғары деңгейі қоғамдағы дағдарысты көрсетеді.

Өз-өзіне қол жұмсау фактілерінің көбеюін тек әлеуметтік-экономикалық қиындықтармен түсіндіруге болмайды. Суицидке итермелейтін факторлар өте көп. Бір қараганда адам қалыпты өмір сүріп жатқандай көрінгенмен, оның жан дүниесі күйзелісте болуы мүмкін. Суицид жасауға оқталған адамға дер кезінде көмек көрсетілмесе, арты қайғылы жағдаймен аяқталып жатады.

Суицидке итермелейтін ой қаншалықты қауіпті? Тығырыққа тірелген сәтте одан шығудың жалғыз жолы – суицид емес екенін қалай түсіндіруге болады? Осы сұрақтар төңірегінде мамандар әртүрлі кеңес береді.

Өз-өзіне қол жұмсаудың алдын алудың ең маңыздысы – ақпараттандыру және психологиялық көмек. Тіпті, балалардың мектепте оқып жүрген кезінен бастап суицидтің тығырықтан шығаратын жол емес екенін айтып, саналарына сіңіру керек. Адамдарға бала кезінен олардың психикасы қалай жұмыс істейтінін, суицидтік ойлардың қайдан және қалай пайда болатынын түсіндіру қажет. Сенім телефондары, тегін психологиялық көмек көрсету

орталықтарының үздіксіз жұмыс істейтінін және ол жаққа бару қалыпты және тіпті дұрыс екенін айтып отыру керек.

Әр адамның өзіне тән ерекшелігі, мінез-құлқы болады. Жакын адамыңыздың бойынан өзгеріс байқасаңыз оған бей-жай қарамаңыз. Көбінесе депрессиялық көңіл-күй суицидке алып келеді. Жакын адамның іс-әрекетіне әрқашан мұқият болу маңызды. Зерттеулер көрсеткендей, өз-өзіне қол жұмсаған адамдардың іс-әрекетінен жакындары өзгеріс байқаған. Мысалы, бұрын адамдармен араласып, көңілді жүретін адамдар тұйықталып қалған, әлеуметтік желіде өмір туралы жазбалар көп қалдыратын болған, көңілсіз музыка тыңдай бастаған, түсініксіз хоббимен айналысып кеткен. Өзіне тән емес мінезін байқаса да көп адамдар оған мән бермейді. Не болып жатқанын өзінен анықтауға тырысыңыз: жанында болыңыз, тыңдаңыз, көмектесуге тырысыңыз. Егер жакын адамның мінез-құлқы күрт өзгеріп, бірақ ол байланысқа түспесе, суицид қаупі болуы мүмкін. Сол себепті бірден психологпен байланысуыңыз керек.

Шешім:

Кәмелетке толмаған жасөспірімдер арасында әлімжеттіктің, тұрмыстық зорлық-зомбылықтың, ерте жүктіліктің және өз-өзіне қол жұмсаудың алдын-алу бойынша түсіндірме жұмыстарын жүргізу жандандырылсын.

Хатшы

Ә.Досайбек

**Д.И.Менделеев атындағы №15 мектеп-лицейінде өткен жоғары сынып
қыздарының гинеколог маманмен өткен жиналысы**

Хаттама

Күні : 06.02.2026ж.

Өткізілген орны: Акт зал

Қатысқандар:

ДТЖЖО Д.Асанова

Мектеп медбикесі: Ж.Төлепберген

«Медикер 4К» ЖШС-нің гинеколог маманы: Амангелді Қарлығаш

Бақбердіқызы, Құрманбай Әсем Орынбасарқызы

8-11 сыныптың оқушы қыздары

Күн тәртібінде:

1. Кәмелетке толмағандар арасында ерте жүктіліктің алдын алу және сауаттылығын арттыру, жыныстық, тұрмыстық алдын алу

Тыңдалды:

Ағымдағы жылдың 6-ақпан күні мектебіміздің акт залында жоғары сынып қыздарымен аймақтық «Медикер 4К» ЖШС-нің гинеколог маманы Б.Тайманова Ерте жүктіліктің алдын алу», «Түсік жасатудың зардабы», «Отбасын жоспарлау» тақырыптарында дәріс оқыды. Қыздар жиналысын директордың тәрбие жұмысы жөніндегі Д.Асанова ашып, оқушыларды жиналыстың мақсатымен және гинеколог маманмен таныстырып өтті.

«Медикер 4К» ЖШС-нің гинеколог маманы Қ.Бердібекқызы: Қазіргі қоғамда тастанды нәрестелер мен кәмелетке толмаған жасөспірімдер арасында жасанды түсік жасату фактілері көптеп орын алуда.

Жасөспірімдік шақ – бұл бала өміріндегі физиологиялық және психологиялық өзгерістердің өте жылдам өтетін, әрі оның өмірдегі өз орнын анықтайтын, бағыт-бағдар алатын ең күрделі кезең екені анық. Демек, осы кезде бала дамудың бірнеше жолдарының біріне аяқ басады. Бұл кезде өмір көз алдында өзгеріп салады. Алғашқы махаббат, бірінші кездесу, алғашқы сүйіспеншілік – мұның барлығы жасөспірімдердің аңдамай аяқ басуына, күрделі қиындықтарға әкеп соғуы мүмкін. Солардың бірі – ерте жүктілік. Бүгін де осы тақырып аясында әңгіме өрбітетін боламыз.

Ерте жүктілік деп 13-19 жаста болатын жүктілікті айтады. Осы уақытта қыз балаларда өтпелі жас кезеңі басталып, гормондық қайта құрылу жүреді. Медицинада 18 жасқа дейін болған жүктілік ерте жүктілік деп саналады.

Жас қыздардың ішінде ненің халал, ненің харам екенін, оның зардап, зиянын түсінбей жақсы көрген жігітімен жыныстық қатынасқа түсіп, кәмелеттік жасқа толмай екіқабат болып қалатындар да көп. Ерте жүктілік деп 13-19 жаста болатын жүктілікті айтады. Осы уақытта қыз балаларда өтпелі жас кезеңі басталып, гормондық қайта құрылу жүреді. Медицинада 18 жасқа дейін болған жүктілік ертежүктілік деп саналады.

Ерте жүкті болудың зияны? Қыз балалардың дене мүшелері 18 жасқа дейін қалыптасып өседі. Ағза толық жетілмеген кезде жыныстық қатынасқа түсу де, жүкті болып қалып, босануы да өте ауыр болады, денсаулығына зиян келтіреді. Ерте жүкті болып қалған қыздарда жиі кездесетін аурулар: аяқтың күп болып ісуі, қан қысымының көтерілуі, ашуланғыштық, жүйке күйзелісі, ұйқысыздық. Осындай жағдайда операция (ота) жасатып, баласын алдырып тастайтын болса, денсаулығы күрт нашарлайды, енді қайтып бала көтере алмай, бедеу болып қалуы әбден мүмкін. Кез-келген қыз бала ерте жүкті болып қалғанында әлі әйел болып қалыптасып үлгермегендіктен, психологиялық дағдарысқа ұшырайды. Жасөспірім қыз күнәсіне қысылып, әке-шешесінің, туған-туыстарының қас-қабағына карап, жабырқап жасиды, қайғыға батады, қорланып қысылады. Елдің көзіне түсуден қашады, тасада тығылып өмір сүреді. Жүктілігі енді біліне бастағанда оны жасыру үшін белдік, орамал, белбеумен қатты тартып тастайды да, іштегі баланың толық жетіліп, дамуына зиян тигізеді. Оған қоса қоршаған орта, телефон, компьютер, тамақтануымыз, қозғалысымыз т.б әсері. Содан туған бала әлжуас, қан аз, түрлі кемістіктермен туылуы болуы мүмкін. Ерте жүктілік немен қауіпті? Жүктілік кезінде ағза күшейген тәртіпте жұмыс істейді – жүрек-қан тамыры, эндокриндік жүйе және ішкі органдарға үлкен жүктеме артылады. Бұның қиындығы жасөспірімнің гормондық қайта құрылуы жүктілік қайта құрылуға жүктелгені. Жас аналарда көбінесе плацентарлық тапшылық, анемия, токсикоздар болады. Қыз балалардың ағзасы осындай жүктемелерге әзір емес! Ерте жүктіліктің қандай профилактикасы бар?

Проблемамен күресудің ең үздік тәсілі – проблемадан сақтану.

Жоспарланбаған жүктіліктен сақтанудың тәсілдері туралы ата-анамен жиі әңгімелесу керек. Жыныстық тәрбие туралы кітаптар оқу. Егер қыз бала жыныстық қатынасқа ерте түссе, оның салдарын білуі керек. Осындай өмірге ол дайын ба? Баланы көтеріп, өмірге әкеле ала ма? Егер ол ерте жүктілікке әзір болмаса, ол сақтанудың жолдары және құралдары туралы толық ақпараттануы керек. Балаларымызға ұл мен қыз баланың жыныс мүшелерінің анатомиялық-физиологиялық функциясының ерекшеліктерін ерте жастан түсіндіре беру қажет. Отбасында әкесі ұлына, шешесі қызына жыныстық қатынасты ерте бастаудың неге әкелетінін түсіндіру, сонымен қатар үлкендер жыныстық қатынасқа түсуін жасөспірімдерге көрсетпеуі қажет (бұл жыныстық қатынасқа ерте түсуіне себепші болады). Контрацепция мәселесіне келетін болсақ, онда жасөспірім қыздарға жүктіліктен және жыныс жолдарымен берілетін аурулардан сақтану әдістерін мұқият түсіндірген жөн.

Жасөспірім қыздар алғаш рет қандай жағдайда жыныстық қатынасқа түседі, оған не себеп болады-деген сауалға дәрігерлер мен психологтар, құқық қорғаушылар мынандай жауаптар қайтарады. Жасөспірімдердің алғашқы жыныстық қатынасқа түсуіне олардың анатомиялық-физиологиялық ерекшеліктері де, отбасындағы, мектептегі тәрбиесінің нашарлығы да, өмір сүретін өңірі, ортасындағы жағдайы, өзінің жыныстық қатынасқа ерте құмартқан белсенділігі, теледидар, гамамторларды жиі көруі де себеп болады. Нақты дерктер бойынша, Ресейде жасөспірім қыздар бірінші рет жыныстық қатынасқа орташа

алганда 16 жаста түссе, Америкада және Еуропада жасөспірім қыздардың жыныстық қатынасы 12-13 жастан бастайтыны анықталып отыр. Ең өкініштісі, қай елде де жасөспірім қыздардың алғашқы жыныстық қатынасқа түсуі жүктіліктен сақтанусыз өтеді екен. Сол себепті жүктілік жасөспірім қыздар арасында жүкті әйелдердің жалпы санының 1,5 пайызын құрайтын болып шықты. Еркекпен ерте жақындасудың зардабы да, салдары да көп. Ойда жоқта жүкті болып қалу жас қыздардың денсаулықтарын құртады. Көптеген жағдайларда өмірлеріне қатты нұқсан келтіреді. Қазір бедеуліктің 16 пайызы, тұңғыш біткен баланы алдырып тастау себепкер. Осы жөнінде мектептерде 15-18 жас аралығында жасөспірімдер арасында жүктіліктен сақтану, ерте жыныстық қатынасқа түсудің зардаптары жөнінде денсаулық сақтау мекемелерінің қызметкерлері баяндама, дәріс сабақтар оқып тұрады. Санитарлық-ағарту жұмыстары да жүргізіледі.

Отбасындағы жасөспірімдер арасындағы психологиялық-эмоциялық атмосфера және отбасылық мәселелерді бірігіп шешу маңызды.

«Тұрмыстық зорлық-зомбылық профилактикасы туралы» Қазақстан Республикасы заңының 4-бабына сай, тұрмыстық зорлық-зомбылық күш көрсету, психологиялық, сексуалдық және экономикалық зорлық-зомбылық түрінде болуы мүмкін. Сонымен бірге, тұрмыстық зорлық-зомбылықтың түрлеріне мынадай анықтамалар берілген:

1. Күш көрсету зорлық-зомбылығы – дене күшін қолданып, денені ауыртып денсаулыққа қасақана зиян келтіру. 2. Психологиялық зорлық-зомбылық – адамның психикасына қасақана әсер ету, оны қорқыту, қорлау, бопсалау, құқық бұзушылықтарды немесе өмірге, денсаулыққа қауіп төндіретін, сондай-ақ, психикалық, дене және жеке басы дамуының бұзылуына әкелетін әрекеттерді жасауға мәжбүрлеу (еріксіз көндіру) арқылы ар-намысы мен абыройын кемсіту. 3. Сексуалдық зорлық-зомбылық – адамның жыныстық тиіспеушілігіне немесе жыныстық еркіндігіне қауіп төндіру. Сондықтан да қыздар қазіргі қоғамда, отбасында немесе арласатын ортада, қоғамда жайсыз жайттарға куә болып жатсаңыздар үндемей қалмаңыздар.

Шешім:

Кәмелетке толмағандар қауіпсіздігін қорғауда бірлескен жұмыстар жандандырылсын.

ДТЖЖО

Хатшы

Д.Асанова

А.Досайбек

Кәмелетке толмаған жасөспірімдер арасында ерте жүктіліктің алдын алу

Д.Н.Менделеев атындағы №15 мектеп-лицейінде өткен қыздар жиналысы

Хаттама

Күні : 20.02.2026ж.

Өткізілген орны: Акт зал

Қатысқандар:

ДТЖЖО Д.Асанова

Педагог-психологтар Г.Мырзабекова

Қыздар ұйымы жетекшісі Д.Турекулова

8-11 сыныптың оқушы қыздары

Күн тәртібінде:

- 1.Қыз әдебі мен тәрбиесі
2. «Ерте жүктіліктің ертеңі» психолог кеңесі

Тыңдалды:

Ағымдағы жылдың ақпан айының 20-сы күні мектептің акт залында 8-11 сыныптың қыздарыме «Қыз әдебі мен тәрбиесі» тақырыбында қыздар жиналысы өткізілді. Жиналысты директордың тәрбие жұмысы жөніндегі орынбасары Д.Асанова ашып, қыз тәрбиесі туралы айтты.

«Қыз өссе-елдің көркі» - дегендей Ел, сәні, елдің көркі қыздардың шырайланатыны шындық. Халқымыздың қыз балаға деген құрметі ежелден ерекше болған. «Қызды төрге отырғыз, төрендей күт» дейтін халық қыздарын бақыт құсына балап, әлпештеп, аялаған. Қыз баланың тәрбиесі ата-анаға да үлкен сын. Қыздарымыздың асыл қасиеті-жан дүниесі нәзік, адал махаббат иесі болғандығын, дәулетке, байлыққа қызықпағанымен жыр-дастандардан білеміз. Қыз баланың әдептілігі сөйлеген сөзінен, істеген ісінен, мінез-құлқынан, әр түрлі жағдайда өзін-өзі ұстай білуінен, жолдас-жораларымен және жай былайша адамдармен арақатынасынан, жалпы барлық жүріс-тұрысынан көріп тұрады. Қыз баланы әдепсіздігі оның бакытты болуына, өсіп өнуіне үлкен нұсқан келтіреді. Қыз баланың шашын қырқуы, кісінің бетіне тік қарау, ер адамның алдын бұландап кесіп өтуі, қыдырымпаз, сауықшыл болуы үлкен мін болып саналады. Сондықтан «қызға қырық үйден тыйым» деп, қыздарға қырағы қарайды.

Қызды жанының нәзік сезімталдығы, үй тірлігіне жақындығы, ертеңгі ана болу ерекшелігі тәрбиеде ұл балаға қарағанда біраз өзгеше қарым-қатынасты қажет ететіні анық. Сондықтан, қыз ибасы, қыз әдебі дегенге жеңіл-желпі қарауға мүлдем болмайды. Қыз баланың тым әлем-жәлем киініп, көзге түсуге тырысуы, орынсыз боянып-сылануы ерсі. Сонымен қатар, өзінің сырт пішініне, киім сәніне немқұрайлы, салғырт қарауы да келіспейді. Бұл оның тәрбиесінің жетімсіздігі, төмендігі.

Ерке қыз, иманды әйел, қасиетті ана солардан шыққан. Қазақтың батыл қыздары, акын қыздары, ақылды қыздары, батыр қыздары ұлтты тәрбиеледі. Қазіргі заман қыз бала тәрбиесіне ерекше мән беруді қажет етеді. Себебі, қыз баланы тәрбиелеу деген сөз – ұлтты тәрбиелеу деген сөз. Отбасы – қоғамның бір бөлшегі. Ал отбасының алтын қазығы - әйел адам. Бесігінде жақсы тәрбие алған, үлгі-өнеге көрген қыз бала бойжеткенде сол әдетін сақтайды. Қазіргі заман қыз бала тәрбиесіне ерекше мән беруді қажет етеді. Себебі, қыз баланы тәрбиелеу деген сөз – ұлтты тәрбиелеу деген сөз. Отбасы – қоғамның бір бөлшегі. Ал отбасының алтын қазығы - әйел адам. Бесігінде жақсы тәрбие алған, үлгі-өнеге көрген қыз бала бойжеткенде сол әдетін сақтайды.

Қорыта келе қыз баланың тәрбиесін үлкен жауапкершілікке алуымыз керек. Демек, болашақ жас ұрпақты адамгершілігі мол, иманды, өнегелі, өнерлі етіп тәрбиелеу - қазіргі отбасына үлкен міндет. Сонымен қазақ отбасында тәрбиенің негізі – ұлттық салт-дәстүрлер. Өз ұлтының намысын жоғары қоя білетін, елінің сөзін сөйлейтін жас ұрпақты баулу және тәрбиелеу.

2 мәселе бойынша: «Ерте жүктіліктің ертеңі» тақырыбында психолог Г.Мырзабекова оқушы қыздар арасында ерте жүкті болу, қыз бала болашағына, денсаулығына зиян екендігін, ерте жүктілікте құқықбұшылыққа жататыны туралы айтып слайд көрсетіп кең түрде түсінік берді. Қазіргі қоғамдағы қыздар арасындағы жат қылықтар туралы және оқушы қыздар арасында 13-18 жас аралығында ерте жүктілік көп кездесіп жатқандығын, кешкі жақын көшеде сағат 20-00 дан кейін шықпау, және туылған күндерді өткізбеу, қыз бала туыскандардың болса да үйіне конбау керектігі ескертіліп айтылды.

Шешім:

1. ДТЖЖО Д.Асанованың «Қыз әдебі мен тәрбиесі» тақырыбындағы баяндамасы, психолог Г.Мырзабекованың қыздарға арналған ерте жүктіліктің салдары туралы кеңестері негізге алынсын.

Хатшы А.Досайбек

№15 Д.И.Менделеев атындағы мектеп-лицейінде
«Тұрмыстық зорлық-зомбылыққа жол жоқ!» тақырыбындағы
8-11 сыныптың қыздар жиналысының
ХАТТАМАСЫ

Мерзімі: 07.04.2026 ж.

Қатысқандар:

Мектеп директоры: Ж.Саржанова

ДТЖЖ Д.Асанова

Мектеп психологтары: Н.Ескараева. Г.Мырзабекова

Мектеп инспекторы А.Ақылбекқызы

Сынып жетекшілер

8-11 сынып оқушылары

Күн тәртібінде:

1.Тұрмыстық зорлық-зомбылық.

2.Әр түрлі мәселелер

Тыңдалды:

Ата-анадан кейін басты тәрбие беруші – араласатын орта, қарым-қатынасқа түсетін күнделікті қоғам. Жас жеткіншектер арасындағы соның ішінді қыздар арасындағы тұрмыстық зорлық-зомбылыққа қарсы іс-әрекеттердің алдын-алу жастардың Адам тәрбиесі мен Қоғам тәрбиесіне байланысты көзқарастарын дұрыс қалыптастыра отырып, болашақта ұрпақ камын, ұлт тағдырын ойлайтын қоғамның мүшесі болуларына жағдай жасау, ерте жүктіліктің алдын алу мақсатында түсініктеме беру. Ұрпақ тәрбиесіне байланысты ата – бабалар ілімдері туралы түсініктерін қалыптастыру.

2026 жылдың 07.04. күні №15 Д.И.Менделеев атындағы мектеп- лицейінде «Тұрмыстық зорлық-зомбылыққа жол жоқ!» тақырыбында мектеп басшысы Ж.Саржанованың басшылығымен жоғары сынып оқушыларына қыздар жиналысы өтті. Жиналысқа директордың тәрбие ісі жөніндегі орынбасары Д.Асанова, мектеп психологтары және мектеп инспекторы және сынып жетекшілердің қатысуымен жоғары сынып оқушыларының арасында зорлық-зомбылыққа қарсы профилактикалық дәріс оқылды.

Мектеп психологы Г.Мырзабекова сөз алып, жасөспірімдердің мінезі мен өсіп-жетілуіне тоқталып, бірінші кезең – бастауыш сыныптар кезеңіндегі тәрбиенің мақсаты тазалыққа, ұқыптылыққа, жинақылыққа үйрете отырып, баланың көп білуге құштарлығын арттыру, кітап оқу мәдениетін дамыту. Екінші кезең бесінші-сегізінші сыныптар арасында алғашқы кезеңдегі тәрбие түрлері ары қарай дамытыла түседі. Бұл тұста, жас ерекшелігіне қарай, қыз бала анасынан еш сыр бүкпейді және өзінің қатысуымен және айналасындағы болып жатқан құбылыстарды анасымен бөлісіп отырады. Сол шыншылдығы

мен ашықтығын пайдаланып, қыз баланың келешегіне ең керекті нәзіктік, ілтипаттық, үлкенді сыйлау, кішіге камкор болу, тұрақтылық сияқты мінездерді қалыптастыру – басты борышымыз. Сонда бұл сипаттар келешекте жарасымды жар, аяулы ана, қоғамымыздың белсенді мүшесі болатын қыз баланың бойынан әрқашан нұр болып төгіледі. Үшінші кезең тоғызыншы-он бірінші сыныптарды қамтиды. Бұл аралықта адамның мінезі алдыңғы кезеңдермен тығыз байланыса отырып қалыптасып бітеді.. Адамға деген мейірім бала кезден, ең жақын адамын сүюден басталады. Сондықтан әрбір қыз балаға ата-анасын, туыстарын, ұстазын сыйлап, қадірлей білуді үйретсе, болашақта одан елін, жерін, халқын сүйетін, өз шаңырағын ардақтайтын, балаларын жанындай жақсы көретін камкор ана, қайратты жан, нәзік ару шығары сөзсіз,-деп ой қорытты.

Жасөспірімдер бойынша жоғары сынып оқушыларымен зорлық-зомбылықтың алдын алу бойынша жиналыс өткізгенде жас айырмашылықтарын саралай отырып, олардың таным-түйсіктеріне сай ақыл айтып, жөн сілтеу де оңай емес. Себебі, әркімнің психологиясы әркілі. Біреуге айтылған ақыл біреуге жақпауы мүмкін. Сондықтан бұл мәселеде барынша абай болған дұрыс деп қорытындылады. Әл-Фараби ауданы АПБ инспекторы Н.Аярбекова сөз алып, қыздарға қандай жағдай орын алса да міндетті түрде қыз бала бірінші кезекте анасына немесе сынып жетекшісіне айтып отыру керектігін ескертті. Және де осындай келеңсіз оқиғаның куәгері болған жағдайда да құқық қорғау органдарына немесе сенім телефондарына хабарласу керектігін ескертті. Қазіргі таңда құзырлы органдарда отбасыларда орын алатын тұрмыстық зорлық-зомбылық оқиғалары тіркеліп отырады. Бұл оқиғалар қыз балаға теріс әсер етпеу үшін жасөспірім, жалпы азамат өз құқығын толық білуі қажет екені туралы алдын ала көмек көрсетіп, ақпаратпен бөлісті.

Жиналысты қорытындылау мақсатында мектеп директоры Ж.Саржанова сөз алып, қыздарға соңғы уақыттарда қоғамда орын алып жатқан айтуға ауыз бармайтын оқиғалардың барлығы дерлік тұрмыстық зорлық-зомбылықтың салдары екенін атап айтты. Қазақта «Қызды қырық үйден тыю, қала берді қара күннен тыю»-деген мақал текке айтылмаса керек. Қыздар айналайындар ертеңгі ұлтымыздың болашағы сендерсіңдер. Үйде егер ағаларыңнан, туыстарыңнан қала берді әкелеріңнен зорлық көрсеңдер уақыт оздырмай құзырлы орындарға хабарласыңдар. Егер ұяламыз десеңдер аналарыңа немесе аналарыңа айта алмасаңдар сені қорғай алатын мектептегі сынып жетекшіңе, мектеп психологына қала берді менің өзіме де тікелей келіп айтуларыңа әбден болады. Айтуға ұяламыз десеңдер мектеп фойесінде телефон номерлеріміз жазулы тұр, ватсапқа жазыңдар. Мектептегі оқушыларымыздың құқығын қорғау мақсатында мектебімізде сенім телефондары мен сенім жәшіктері жұмыс жасап тұрғанын білесіңдер! Біз сендерді қандай жағдай болмасын қорғаймыз! Сол естеріңде болсын.

Сонымен бірге, аталған іс-шараға катысты оқушыларға бейнебаян көрсетілді. Жиналыс сырласу түрінде өтіп, керіс байланыс жасалып, оқушылар жақсы көңіл-күймен тарады.

Қаулы:

1. Мектеп психологтары мен сынып жетекшілер тарапынан зорлық-зомбылықтың алдын-алу жұмыстары жүргізілсін.
2. Сыныптағы оқушылардың мектеп формасын сақтауы, сабақтан қалмауы, жеке бас гигиенасы сынып жетекшілер тарапынан қадағаласын.

Хатшы

Ә.Досайбек

БҰЙРЫҚ
2025 жылғы 23 қыркүйек
Шымкент қаласы

ПРИКАЗ
город Шымкент
№ 464/11/к

**Мектепшілік «Бал-Назым» қыздар ұйымы
және «Сұңқар» ұлдар ұйымын құру туралы**

Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрінің 26.05.2025ж күнгі №123 бұйрығының 2-қосымшасын орындау мақсатында және Шымкент қаласының білім басқармасының 23.09.2025ж күнгі №10-08-07/6048 хатын негізге ала отырып, **БҰЙЫРАМЫН:**

1. Кәмелетке толмаған жасөспірім қыздар арасындағы ерте жүктілік пен жыныстық тиіспеушіліктің алдын алу мақсатында мектепшілік «Бал-Назым» қыздар ұйымы мен ұл балалардың арасында Туған жерге, Отанға деген патриоттық сезімді қалыптастыру мақсатында «Сұңқар» ұлдар ұйымы құрылып, іс –шара жоспары бекітілсін.
2. «Бал-Назым» қыздар клубының жетекшісі болып тарих пәнінің мұғалімі Д.Турекулова мен Б.Айдар және «Сұңқар» ұлдар клубының жетекшісі болып АӘД пәні мұғалімі Е.Сариев тағайындалсын.
3. Осы бұйрықтың орындалуын қадағалауды директордың тәрбие ісі жөніндегі орынбасары Д.Асановаға жүктеймін.

№15 мектеп-лицей директоры Ж.Саржанова

Бұйрықпен таныстым:

23.09
күні қолы қолтаңбаның толық мәні

Бұйрықпен таныстым:

23.09
күні қолы қолтаңбаның толық мәні

Бұйрықпен таныстым:

23.09
күні қолы қолтаңбаның толық мәні

Бұйрықпен таныстым:

23.09
күні қолы қолтаңбаның толық мәні

Д.Н.Менделеев атындағы №15 мектеп-лицейі «Сұнкар» ұлдар ұйымының 2024-2026 оқу жылына іс-шара жоспары

№	Атқарылатын іс-шара	Мерзімі	Жауапты
1	Мектепте ұлдар ұйымының жұмысын жандандыру мақсатында іс-шара жоспарын бекіту	Қыркүйек	Д.Асанова
2	Құқықбұзушылықтың, зорлық-зомбылық және кәмелетке толмағандардың өзге де бұзылған құқықтары бойынша «сенім телефондары», «жедел желі» қызметін ұйымдастыру	Қыркүйек	Г.Мырзабекова Н.Есқараева
5	Кәмелетке толмаған ұлдар арасында орын алатын құқық бұзушылықтар мен тұрмыстық зорлық-зомбылық, суицидтік жағдайлардың алдын алу бойынша түсіндіру жұмыстары, ата-аналар жиналыстарын ұйымдастыру	Қараша Қаңтар	Г.Мырзабекова Н.Есқараева
6	«ВИЧ/СПИД-тің алдын алу» СПИД орталығының мамандарымен кездесу ұйымдастыру	Қазан	Д.Асанова
7	Ұлдар жиналысын өткізу	Токсанына бір рет	Д.Асанова Е.Сариев
8	Балалардың арасында қорқыту мен кибербуллингтің алдын алу мәселелері бойынша уәкілетті органдармен бірлесіп түрлі форматта іс-шаралар ұйымдастыру(<i>маскүнемдік, нашақорлық, лудомания, құмар ойындар және т.б.</i>)	Токсанына бір рет	Д.Асанова Е.Сариев
9	Кәмелетке толмағандар арасында құқық бұзушылықтың алдын алу мақсатында 8-10 сыныптың оқушы ұлдарымен психологиялық әңгімелер, тренингтер өткізу	Токсанына бір рет	Г.Мырзабекова Н.Есқараева
10	Мен өз елімнің қорғаушысымын! Әскери қызметкерлермен кездесу	Мамыр	Д.Асанова Е.Сариев

Директордың тәрбие жұмысы жөніндегі орынбасары

Д.Асанова

Хаттама

Күні : 16.10.2025ж.

Өткізілген орны: Акт зал

Қатысқандар: Мектеп директоры Ж.Саржанова
ДТЖЖО Д.Асанова
Педагог-психологтар Г.Мырзабекова

Күн тәртібінде:

1. Жасөспірімдер арасындағы құқық бұзушылықтың алдын алу
2. Азаматтық патриоттық тәрбие
4. Кибербуллинг жайында не білесін?

Тыңдалды:

Мектеп директоры Ж.Саржанова 8-11 сыныптың ұлдарына ұлдар жиналысын өткізіп, ұлдарға өмірлік кеңес бере отырып, еліміздің болашағы сендердің қолдарыңда екенін айтып өтті. Қазір қоғамда орын алып жатқан буллинг және кибербуллинг қоғам дерті. Сондықтан ұялы телефонмен отырғанда әртүрлі сайттарда таныс емес адамдармен байланыс орнатудан аулақ болындар.

Күн тәртібіндегі 1 мәселе бойынша мектеп инспекторы Н.Аярбекова балаларға құқық бұзушылық және оған қолданылатын шаралар жайында айта келе жасөспірімдер арасында белең алып отырған түнгі уақытта қала көшелерінде заңды өкілінсіз жүретін жасөспірімдер арасында орын алатын құқықбұзушылықтар жайында айтып өтті. Кәмелетке толмаған жасөспірімдерге түнгі сағат 23.00-ден таңғы сағат 06.00-ге дейін көшеде заңды өкілінсіз жүру әкімшілік құқықбұзушылық кодексі бойынша кәмелеттік жасқа толмаған баланың ата-анасы жауапкершілікке тартылады. Сендерге бұл жайында қанша жиналыс жасап ескертсек те түнде рейдке түсетін балалардың саны азаймай тұр. Мектеп инспекторы ішкі істер саласын таңдаған мектеп бітіруші оқушыларға кәсіби бағдар беріп өтті.

Күн тәртібіндегі екінші мәселе бойынша АӘД пәні мұғалімі Е.Сариев оқушыларға азаматтық патриоттық тәрбие жайлы баяндама жасады.

Үшінші күн тәртібіндегі мәселе күн тәртібіндегі соңғы мәселе бойынша мектеп психологы Г.Мырзабекова әлеуметтік желіде белең алған кибербуллинг жайында айтып өтіп бейнероликтер көрсетті. Оқушыларға күйзеліс пен өмір қиыншылығы жағдайында көмек сұрауға нысандарды айтты. Директордың тәрбие жұмысы жөніндегі орынбасары Д.Асанова ұл балдарға мектеп формасын сақтауды, сабаққа себебсіз кешікпеуді, мектепке суық қару әкелмеуді және ұл бала тәрбиесі туралы айтып өтті.

Шешім:

1. Мектепте ұлдардың сабақтан қалмауын, тәртібін, ұлдардың жүріс – тұрысын, жеке бас гигиенасын қадағалауы
2. Құқық бұзушылықты алдын алу жөніндегі барлық ескертулер мен хабарламалар ескерілсін

Хатшы

А.Досайбек

Д.И.Менделеев атындағы №15 мектеп-лицейінде өткен жоғары сынып оқушыларының СПИД орталығының маманымен өткен жиналысы

Хаттама

Күні : 23.10.2025ж.

Өткізілген орны: Акт зал

Қатысқандар:

ДТЖЖО Д.Асанова

Мектеп медбикесі: Ж.Төлепберген

СПИД орталығының маманы: Н.Жургенбаева

8-11 сыныптың оқушылары

Күн тәртібінде:

1.Репродуктивті денсаулық мәселелері бойынша жыныстық қатынас арқылы берілетін жұқпалы аурулардың алдын алу тақырыптарында дәріс оқу,сұхбат жүргізу.

Тыңдалды:

Ағымдағы жылдың 10 қазан күні мектебіміздің акт залында жоғары сынып оқушыларымен қалалық СПИД орталығының маманы Н.Жургенбаевамен кездесу ұйымдастырылды. Жиналысты директордың тәрбие жұмысы жөніндегі Д.Асанова ашып, оқушыларды жиналыстың мақсатымен және СПИД орталығының маманымен таныстырып өтті.

СПИД орталығының маманы Н.Жургенбаева: Ешқандай ауру белгілері байқалмайтындықтан әсіресе вирус тасымалдаушылар өте қауіпті. Вирус көп мөлшерде қанда, спермада, қынап кілегейінде болады. Көз жасында, жұлын сұйығында, сілекейде өте аз мөлшерде болуы мүмкін. ЖИТС вирусы сау адамға мынандай үш негізгі жолдармен жұғады:

1) Жыныстық қатынас арқылы

- кездейсоқ жыныстық қатынас кезінде
- жыныстық серіктестікті жиі ауыстырған кезде
- мүшеқапсыз жыныстық қатынасқа түскен кезде

2) Қан арқылы

- есірткіні қантамыр арқылы пайдаланғанда (ине, шприц және басқа құрал-саймандар, материалдар)
- татиуровка, пирсинг, маникюр, педикюр жасату мен басқа шаралар кезінде (залалсыздандырылмаған ине, құралдар арқылы)
- кездейсоқ жарақат алғанда қолданылған шприц инесінен дәрі егу кезінде

3) Тікелей

- ауру анадан балаға жүктілік кезінде, босанғанда және емізгенде.

Вирус адам ағзасына ауыз қуысы сілекейлері, тері арқылы және инфекция жұқтырған адамдармен жеке гигиена заттарын бірге пайдаланған кезде тіс ысқыштар, ұстара, электро-ұстаралар және кесетін құралдар арқылы жұғады. Ал егер адамдар бір-бірімен қол алысып, құшақтасса, жөтелсе, түшкірсе, бассейнде және табиғи суда шомылса, ортақ ыдысты, асхана, төсек-орын жабдықтарын, ортақ әжетхананы және жуынатын бөлмені қолданса, шыбын-шіркей шаққан жағдайда вирус берілмейді.

ЖИТС ауруы күнделікті қарым-қатынас арқылы жұқпайды. ЖИТС-ке қарсы күрес орталығы мамандарының айтуынша, науқасқа шалдыққан адамда алғашқы мезгілде үнемі себебі белгісіз қызу болып, басы айналып ауырады. Сонымен бірге буындары қақсап ауырады, теріге бөртпе шығады. Бүкіл дене бездері ісініп, адамның іші өтіп, арықтай бастайды. Ағзадағы ақ клетка төмендейді, лимфа клеткасы, қан пластинкасы азаяды, ауыз қуысында ақ дақ пайда болады. Оған қоса жүйке жүйесінің қызметтері бұзылып, тепе-теңдік сақтау қабілетінен айырылады. Міне, бұл өзгерістердің бәрі аталған аурудың алғашқы әрі негізгі белгілері болып табылады. Дәрігерлер қазіргі таңда АИТВ жұқтырғандарға жоғары активті антиретровирусты ем қолданылатынын айтуда. Ем арқылы науқастың ағзасында вирустың көбеюі тежеледі, аурудың өршуі тоқтайды. Соның нәтижесінде АИТВ жұқтырғандардың өмір сүру мүмкіндігі жақсарады, өмір жасы ұзарады. Әркім аурудың қалай тарайтынын, одан қалай сақтану қажет екенін жетік білуі тиіс. Жеке бас профилактикасы да қарапайым әрі денсаулық үшін ұтымды. Оларға мыналар жатады:

- салауатты, әдепті өмір сүру;
- кездейсоқ жыныстық қатынастан және гомосексуалист, жезөкшелермен жақындасудан сақ болу;
- стерильденбеген немесе кездейсоқ біреудің шприцін, қайшысын, сақал алғышын және басқа да құрал-жабдықтарын пайдаланбау;
- әсіресе терісі, шырышты қабаттары зақымданған жағдайда бөтен біреудің қанымен, бөлінділерімен жанасудан абай болу;
- мүшеқапты дұрыс пайдалану (ол ЖИТС-тен қорғайды);
- қанқұйғанда немесе донор қанынан дайындалған препараттар қабылданғанда олардың АИТВ-ке тексерілгеніне көз жеткізу (ол үшін қолданылған қанның сериялық нөмірін жазып алыңыз);
- маникюр, педикюр жасайтын құралдардың стерильдігіне көңілаудару;
- ЖИТС вирусын жұқтырып алдым-ау деген күмәнді жағдайда міндетті түрде дәрігерге көріну.

Қазақстанда осы қауіпті ауруға қарсы күрес жүргізу мақсатымен мамандандырылған жаңа қызмет жүйесі құрылды. Оның құрамына республикалық, облыстық, қалалық ЖИТС-ке қарсы күресу және аурудың алдын алу орталықтары, диагностикалық лабораториялар мен анонимдік кабинеттер кіреді. Кез-келген азамат күдіксіз өмір сүру үшін, АИТВ-инфекциясының жұққан-жұқпағандығын анықтау үшін емханадан немесе ЖИТС орталығынан тегін және құпия түрде тексерілуіне болады.

Сіз бүкіл әлемді өзгерте алмайсыз, бірақ бүгін қай жерде болса да бір адамның жеке әлемін өзгерте аласыз. Дені сау адам ғана жарқын болашақ иесі екенін ұмытпайық! Өзіңіздің және туыстарыңыздың денсаулығына жауапкершілікпен қараңыз! Ең бастысы осындай қауіпті індеттің бар екенін естен шығармай, жанымыздағы адамдарға естіп-білгенімізді насихаттап, барлығымыз жұмылып бірге күресейік!

Шешім:

1. Салауатты өмір салтын ұстану жолындағы әр түрлі іс – шаралар өткізілсін.

Хатшы

А.Досайбек

Д.И.Менделеев атындағы №15 мектеп-лицейі

Кәмелетке толмаған жасөспірімдер арасында әлімжеттіктің, тұрмыстық зорлық-зомбылықтың және өз-өзіне қол жұмсаудың алдын-алу бойынша жоғары сынып ұлдарымен жиналыс

ХАТТАМА

Күні: 28.11.2025ж

Қатысқандар:

1. Медикер 4К емханасының психолог маманы Усипова Айгул Тажихановна
2. Медикер 4К емханасының әлеуметтік қызметкері Бердиева Болганай Наскаровна
3. Директордың тәрбие жұмысы жөніндегі орынбасары Д.Асанова
4. Мектеп психологы Г.Мырзабекова
5. Мектеп медбикесі Төлепберген Жанар

Күн тәртібінде:

Кәмелетке толмаған жасөспірімдер арасында әлімжеттіктің, тұрмыстық зорлық-зомбылықтың және өз-өзіне қол жұмсаудың алдын-алу бойынша түсіндірме жұмыстарын жүргізу

Тыңдалды:

Қараша айының 28-і күні жоғары сынып ұлдарымен кәмелетке толмаған жасөспірімдер арасында әлімжеттіктің, тұрмыстық зорлық-зомбылықтың және өз-өзіне қол жұмсаудың алдын-алу бойынша түсіндірме жұмыстарын жүргізу мақсатында мектепке аймақтық Медикер 4К емханасының психолог маманы мен әлеуметтік қызметкері шақырылған болатын. Директордың тәрбие жұмысы жөніндегі орынбасары Д.Асанова оқушыларға келген қонақтармен бүгінгі жиналыстың мақсатын таныстырып кетті.

Медикер 4К емханасының психолог маманы А.Т.Усипова: Жасөспірім шақтағы психологияның өзгерісі:

Жасөспірім кезеңі 15-16, 21-25 жас аралыққа дейінгі жас мөлшерін қамтиды. Бұл кезең адамның сенімсіздік пен жүйесіздік кезеңінен шынайы ер жету шағы. Жасөспірім кезеңінде адамдарда өмір құндылықтарын таңдау мәселесі пайда болады. Жасөспірім жасындағыларды «Қиын», «өзгерілу», «ауысу жастары» деп атайды. Соңғы жағдайда «ауысу жасында» жеткіншек балалық кезеңдерден ересек жасына ауысады. Себебі бұл кезеңде оның

психикалық даму ерекшелігі жас баламен ересектерге карағанда әлде қайда өзгеше болады. Бұл кезеңге тән тағы бір ерекшелік жасөспірім барлық нәрсені өз бетімен орындап, үлкен адамдардың қамқорлығымен ақыл кеңесінен құтылғысы келеді. Жасөспірімдер көбінесе ата-анасының оларды тыңдамайтынына, олардың ойлары мен пікірлеріне қызығушылық танытпайтынына, олардың көзқарастарын білгісі келмейтініне шағымданады. Яғни, кейбір ата-аналар жасөспірім балаларының өзгеріс жағдайларына немқұрайлық танытады. Осы тұста түсініспеушілік пен конфликт пайда болады. Демек, жасөспірім кезеңнің жоғарыда аталған барлық ерекшеліктерін ескере отырып, жасөспірімнің жеке тұлғасының қалыптасуы қоршаған ортаның тікелей әсерінен болады деген қорытынды жасауға болады.

Ал бірақ осы жасқа жету жолында көптеген жағдайларды жасөспірімдер қиыншылық деп түсініп онымен күресу жолын іздемей оңай жолын таңдады деп ойлап өз-өзіне қол жұмсауға дейін барып жатады. Бірақ бұл проблеманың шешілу жолы емес! Өз-өзіне қол жұмсау деген проблеманың шешімі емес қыздар! Қыздың ең жақын адамы ол – Анасы, осыны ұмытпаңдар. Не ойлайсың, не жасадың барлығын аналарыңмен бөлісіп отырыңдар. Аналар-сіздерге тура жол көрсетуші адам. Аналарыңа айта алмасаңдар мектеп психологтары, мектеп әкімшілігі мен сынып жетекші бар сол кісілерге ашылсаңдар шешілмейтін қиыншылық болмайды қыздар!

Дүниежүзілік денсаулық сақтау ұйымының мәліметі бойынша суицид – бұл денсаулық пен әлеуметтік әл-ауқаттың бірегей көрсеткіші, суицидтің жоғары деңгейі қоғамдағы дағдарысты көрсетеді.

Өз-өзіне қол жұмсау фактілерінің көбеюін тек әлеуметтік-экономикалық қиындықтармен түсіндіруге болмайды. Суицидке итермелейтін факторлар өте көп. Бір қарағанда адам қалыпты өмір сүріп жатқандай көрінгенмен, оның жан дүниесі күйзелісте болуы мүмкін. Суицид жасауға оқталған адамға дер кезінде көмек көрсетілмесе, арты қайғылы жағдаймен аяқталып жатады.

Суицидке итермелейтін ой қаншалықты қауіпті? Тығырыққа тірелген сәтте одан шығудың жалғыз жолы – суицид емес екенін қалай түсіндіруге болады? Осы сұрақтар төңірегінде мамандар әртүрлі кеңес береді.

Өз-өзіне қол жұмсаудың алдын алудың ең маңыздысы – ақпараттандыру және психологиялық көмек. Тіпті, балалардың мектепте оқып жүрген кезінен бастап суицидтің тығырықтан шығаратын жол емес екенін айтып, саналарына сіңіру керек. Адамдарға бала кезінен олардың психикасы қалай жұмыс істейтінін, суицидтік ойлардың қайдан және қалай пайда болатынын түсіндіру қажет. Сенім телефондары, тегін психологиялық көмек көрсету

орталықтарының үздіксіз жұмыс істейтінін және ол жаққа бару қалыпты және тіпті дұрыс екенін айтып отыру керек.

Әр адамның өзіне тән ерекшелігі, мінез-құлқы болады. Жакын адамыңыздың бойынан өзгеріс байқасаңыз оған бей-жай қарамаңыз. Көбінесе депрессиялық көңіл-күй суицидке алып келеді. Жакын адамның іс-әрекетіне әрқашан мұқият болу маңызды. Зерттеулер көрсеткендей, өз-өзіне қол жұмсаған адамдардың іс-әрекетінен жақындары өзгеріс байқаған. Мысалы, бұрын адамдармен араласып, көңілді жүретін адамдар тұйықталып қалған, әлеуметтік желіде өмір туралы жазбалар көп қалдыратын болған, көңілсіз музыка тыңдай бастаған, түсініксіз хоббимен айналысып кеткен. Өзіне тән емес мінезін байқаса да көп адамдар оған мән бермейді. Не болып жатқанын өзінен анықтауға тырысыңыз: жанында болыңыз, тыңдаңыз, көмектесуге тырысыңыз. Егер жакын адамның мінез-құлқы күрт өзгеріп, бірақ ол байланысқа түспесе, суицид қаупі болуы мүмкін. Сол себепті бірден психологпен байланысуыңыз керек.

Шешім:

Кәмелетке толмаған жасөспірімдер арасында әлімжеттіктің, тұрмыстық зорлық-зомбылықтың және өз-өзіне қол жұмсаудың алдын-алу бойынша түсіндірме жұмыстарын жүргізу жандандырылсын.

Хатшы

Ә.Досайбек

Д.И.Менделеев атындағы №15 мектеп-лицейі
Кәмелетке толмаған жасөспірімдер арасында әлімжеттіктің, тұрмыстық
зорлық-зомбылықтың және өз-өзіне қол жұмсаудың алдын-алу бойынша
жоғары сынып ұлдарымен жиналыс
ХАТТАМА

Күні: 23.01.2026ж

Қатысқандар:

1. Медикер 4К емханасының психолог маманы Жолдасова Гулжан Нурлыбековна
2. Медикер 4К емханасының әлеуметтік қызметкері Бердиева Болганай Наскаровна
3. Директордың тәрбие жұмысы жөніндегі орынбасары Д.Асанова
4. Мектеп психологы Г.Мырзабекова
5. Мектеп медбикесі Төлепберген Жанар

Күн тәртібінде:

Кәмелетке толмаған жасөспірімдер арасында әлімжеттіктің, тұрмыстық зорлық-зомбылықтың және өз-өзіне қол жұмсаудың алдын-алу бойынша түсіндірме, ағарту жұмыстарын жүргізу

Тыңдалды:

Қаңтар айының 23-і күні жоғары сыныптың ұлдарымен кәмелетке толмаған жасөспірімдер арасында әлімжеттіктің, тұрмыстық зорлық-зомбылықтың және өз-өзіне қол жұмсаудың алдын-алу бойынша түсіндірме жұмыстарын жүргізу мақсатында мектепке аймақтық Медикер 4К емханасының психолог маманы мен әлеуметтік қызметкері шақырылған болатын. Директордың тәрбие жұмысы жөніндегі орынбасары Д.Асанова оқушыларға келген қонақтармен бүгінгі жиналыстың мақсатын таныстырып кетті.

Медикер 4К емханасының психолог маманы Жолдасова Гулжан Нурлыбековна Жасөспірім шақтағы психологияның өзгерісі:

Жасөспірім шақ (11-16 жас) — қарқынды физикалық және психикалық өзгерістер кезеңі, бұл кезде импульсивтілік, көңіл-күйдің тұрақсыздығы, ересектену сезімі және дербестікке ұмтылыс басым болады. Бұл кезеңде өз-өзіне сенімсіздік, тез әсерленгіштік, құрдастарымен қарым-

катынаска жоғары қызығушылық және тұлғалық рефлексия (өз ішкі әлемін түсіну) дамиды.

Жасөспірімдердің негізгі психологиялық ерекшеліктері:

- **Ересектену сезімі:** Олар өздерін бала санамайды, үлкендер сияқты құқықтары болғанын қалайды және өз бетімен шешім қабылдауға тырысады.
- **Эмоционалды тұрақсыздық:** Көңіл-күйі тез өзгереді, қызбалыққа, импульсивті әрекеттерге бейім, сезімтал келеді.
- **Құрдастарымен қарым-қатынас:** Ата-ананың орнын достары басады, топтағы мәртебе, еліктеу және достарының пікірі маңызды болады.
- **Рефлексия мен өзін-өзі тану:** Өз ішкі әлеміне үңілу, "Мен кімін?", "Мен қандаймын?" деген сұрақтарға жауап іздеу, өз әрекетін талдау қабілеті қалыптасады.
- **Тәуелсіздікке ұмтылыс:** Ересектердің қамқорлығынан, бақылауынан құтылуға, өз еркімен әрекет етуге тырысады.
- **Күдік пен сенімсіздік:** Өз қабілетіне сенімсіздік танытып, қателесуден қорқу немесе, керісінше, өзін шамадан тыс жоғары бағалау байқалады.

Бұл кезеңде психологиялық денсаулықтың төмендеуі, мазасыздық және мінез-құлықтағы ауытқулар (теріс әдеттер) жиі кездеседі, сондықтан жасөспірімдерге түсіністікпен қарау және қолдау көрсету өте маңызды. Бұл жағдайда ең бірінші сіздерге көмекші әрине ата-ана және мектеп.

Зорлық-зомбылық — жеке тұлғаға қол сұқпаушылық туралы азаматтардың құқын бұзатын бір адамның екінші адамға тәндік немесе психикалық ықпал етуі. Түрлі тәсілдермен ұрып-соғу, дене жарақатын салу, азаптау (азапқа салу және денсаулыққа зиян келтіру); адам психикасына (жүйкесінің тозуы немесе тіпті жындынып кетуін тудыруы мүмкін) қорқыту, тәнге жарақат салу қатері жолымен ықпал ету және т.б. Зорлық-зомбылықты қолдану арқылы жасалған қылмыс, қылмыстық жауапкершілікті ауырлататын мән-жай болып табылады.

Тұрмыстық зорлық-зомбылық күш көрсету, психологиялық, жыныстық немесе экономикалық зорлық-зомбылық түрінде болуы мүмкін.

- Күш көрсету зорлық-зомбылығы — дене күшін қолданып, денені ауыртып денсаулыққа қасақана зиян келтіру.
- Психологиялық зорлық-зомбылық — адамның психикасына қасақана әсер ету, оны қорқыту, қорлау, бопсалау не болмаса құқық бұзушылықтарды немесе өмірге, денсаулыққа қауіп төндіретін, сондай-ақ психикалық, дене және жеке басы дамуының бұзылуына әкелетін әрекеттерді жасауға мәжбүрлеу (еріксіз көндіру) арқылы ар-намысы мен абыройын кемсіту.
- Сексуалдық зорлық-зомбылық — адамның жыныстың тиіспеушілігіне немесе жыныстық еркіндігіне қауіп төндіретін құқыққа қарсы қасақана іс-

әрекет, сондай-ақ кәмелетке толмағандарға қатысты сексуалдық сипаттағы іс-әрекеттер.

- Экономикалық зорлық-зомбылық — адамды заңмен көзделген құқығы бар тұрғын үйінен, тамағынан, киімінен, мүлкінен, қаражатынан қасақана айыру. Қазіргі қоғамда өте көп кездесетін жайсызжағдайдың бірі осы тұрмыстық зорлық-зомбылық. Сондықтан да егер сіздер осындай жағдайға куә болатын болсаңыздар немесе бастарыңыздан өтіп жатса үндемей қалуга болмайды.

Шешім:

Кәмелетке толмаған жасөспірімдер арасында әлімжеттіктің, тұрмыстық зорлық-зомбылықтың және өз-өзіне қол жұмсаудың алдын-алу бойынша түсіндірме жұмыстарын жүргізу жандандырылсын.

Хатшы

Ә.Досайбек

Д.Н.Менделеев атындағы №15 мектеп-лицейі жоғары сынып ұлдарымен
өткізілген жиналыстың хаттамасы

Күні: 12.03.2026ж

Қатысқандар:

- 1.Директордың тәрбие жұмысы жөніндегі орынбасары Д.Асанова
- 2.Мектеп психологы Г.Мырзабекова, Н.Ескараева
- 3.Мектеп инспекторы Н.Сейітбек
3. 8-11 сыныптың ұлдары

Күн тәртібінде:

1. «Әке көрген оқ жонар» ұл тәрбиесі (баяндама)
2. Әртүрлі мәселелер

Ағымдағы жылдың 12-наурыз күні мектебіміздің акт залында тәрбие орынбасарының басшылығымен ұлдар жиналысы өткізілді. Жиналыстың 1-ші мәселесі бойынша ұлдар кеңесінің жетекшісі Е.Сариев сөз алды:

«Әке көрген оқ жонар» — әке тәрбиесінің ұрпақ өміріндегі маңыздылығын көрсететін терең мағыналы нақыл сөз. Бұл мақал әкенің мінез-құлқы, еңбегі және өнегесі баланың болашақ тұлға болып қалыптасуына тікелей әсер ететінін білдіреді. Әке — отбасының тірегі, ұл баланың үлгі тұтар нысанасы.

«Әке көрген оқ жонар» — әке тәрбиесінің құдыреті

Қазақ халқы «Ұяда не көрсең, ұшқанда соны ілесің» дей отырып, бала тәрбиесіне ерекше мән берген. Соның ішінде, ұл баланы ер азамат, камқоршы, еңбекқор тұлға ретінде қалыптастыруда әкенің рөлі орасан. «Әке көрген оқ жонар» деген тіркес әкесінің іскерлігін, білімін, батырлығы мен қайсарлығын баланың бойына сіңіріп, соған еліктеп өсетінін білдіреді. Әке тәрбиесі — баланың өмірлік мектебі. Әкесі пысық, шебер, еңбекқор болса, баласы да соған ұқсап, қолөнерге, мергендікке, салт-дәстүрді білуге құштар болып өседі. Әке — отбасының ақылшысы, жауапкершілікті сезінетін тұлға. Оның әрбір сөзі, іс-әрекеті ұл бала үшін қағида болып табылады. Осы тұрғыда «Ұлдың ұяты әкеге» деген сөздің жаны бар, себебі әке баласына жақсы мен жаманды, адалдық пен намысты үйретеді.

«Әкесінің ізімен жүрген бала» — бұл тәрбие сабақтастығының белгісі. Мәселен, қыстың қаһарлы күнінде әкесінің ізімен жүрген баланың әңгімесі — әкенің алдымен өз қадамын дұрыс басып, баласына үлгі болуы керек екенін түсіндіреді. Әке — баланың өмірдегі асқар тауы, қорғанышы және дұрыс бағыт сілтеушісі.

Қорытындылай келе, «Әке көрген оқ жонар» мақалы әке мен бала арасындағы рухани байланысты, тәжірибе алмасуды және тәрбие сабақтастығын білдіреді. Әке тәрбиесін көріп өскен ұл бала ешқашан жаман болмайды, ол болашақта өз отбасының тірегі болады. Әкені ардақтау, оның өнегесін бойға сіңіру — әрбір ұрпақтың міндеті.

2-ші мәселе бойынша тәрбие орынбасары Д.Асанова:

Бүгінгі таңда қоғамдағы өзекті мәселелердің бірі – балалар мен жасөспірімдер тәрбиесі. Бала тәрбиесі – қай кезде де жауапты, маңызды іс. Өкінішке қарай соңғы уақытта жасөспірімдер тәрбиесі ақсап тұр. Олай деуімізге себеп – күніне неше түрлі жантүршігерлік оқиға мен жағдайларды естіп жүрміз. «Ал біз білмей, көрмей жүргеніміз қаншама?», «Неліктен қазір балалар арасында буллинг мәселесі белең алып тұр?», «Қазіргі жастар неге қатыгез болып барады?» деген сұрақтар қоғамды алаңдататыны рас.

БУЛЛИНГТЕН ТӨНЕР ҚАУІП ҚАНДАЙ?

Жалпы буллинг бұл – агрессия немесе күш көрсету арқылы өзгені қорлау, кемсіту, қорқыту, қоқан-лоқы көрсету, өз үстемдігін жүргізу, әлімжеттік жасау. Буллинг күш көрсету немесе сөзбен қорлау арқылы жүзеге асырылуы мүмкін. Көп жағдайда бұл әлсіз әрі қорғансыз адамға қарай бағытталады. Себебі дәрменсіз адамға күш көрсету оңайырақ. Буллинктің құрбаны болған жәбірленушінің ауыр психологиялық зардап шегетіні айтпасак та белгілі. Бұл жағдайға тап болған бала басынан түрлі жағдайларды өткеруі мүмкін. Атап айтқанда, уайымдау, суицид туралы ойлау, қорқыныш сезіну, күйзеліске түсу, өзін жалғыз сезіну, сабақ үлгерімінің төмендеуі. Психологтардың айтуынша қатыгездік үлкен адамдарға қарағанда көбінесе балалар арасында көп кездеседі екен. Статистикаға сүйенсек, Қазақстанда әрбір бесінші жасөспірім – буллинктің құрбаны. Ал сорақысы –елімізде буллинктің нақты статистикасын анықтау мүмкін емес. Оған себеп мектеп әкімшілігі өз мәртебесіне нұқсан келетінін қаламағандықтан көп жағдайда жасырып қалуға мәжбүр. Ең қорқыныштысы – осы. Бұдан бөлек қорлаудың құрбаны болған жеткіншектер бұл жағдайды ұят деп санап, намыс көріп, ешкімге күлкі болғысы келмегендіктен ішіне жасырып қалады. Ал осы жасырып қалғанның салдарынан өз-өздеріне қол жұмсап, қаншама бала жазықсыз қыршыннан қиылды. Дер кезінде дабыл қағып, заң бойынша тиісті шаралар қолданбаса

әлімжеттіктің азаятын түрі жоқ. Керісінше, небір сұмдықты құлақ естіп жүр. Бала тәрбиелеп отырған ана ретінде бұл мәселе әр ата-ананы мазалайтыны анық деп айта аламын.

ӘЛІМЖЕТТІК ЖАСАЙТЫН КІМДЕР?

Педагогтар мен психологтардың арнайы жүргізген тәжірибесіне сәйкес, буллингке ұшырайтын балалар көбінесе нашар оқитын, физикалық әлсіз, отбасылық жағдайы төмен, сырт келбетінде немесе денсаулығында ақауы бар, ата-ана қарауынсыз қалған, басқа жақтан жаңадан көшіп келгендер екен. Психологиялық зерттеулер бойынша әлімжеттік көрсететін балалар ата-ана тарапынан махаббат, жылулық, сүйіспеншілік пен қамқорлықтың болмауы және отбасындағы жиі жанжалдың орын алуы салдарынан осындай жаман іске баратын көрінеді. Сонымен қоса отбасыда зорлық-зомбылық көріп өскен бала агрессияға бейім келеді.

Барлық ұлдар мектепте мектепшілік тәртіпті сақтап жүріңдер. Тәртіпке бағынып жүрсек мектепте ешқандай құқықбұзушылық орын алмайтын болады. Жоғары сынып оқушылары өздеріңнен кішкентай балаларға әлімжеттік көрсетуші болмаңдар. Әр істеген құқықбұзушылықтың жазасыз қалмайтынын естеріңнен шығармаңдар. Мектеп білім алатын орын екенін ескертемін.

Шешім:

Оқушылар арасында буллингті болдырмау жұмыстары жандандырылсын.

Хатшы

А.Досайбек